VODIČ

CRKVE OTOKA BRAČA

VODIČ - CRKVE OTOKA BRAČA

Nakladnik:
Dekanat Brački

Za nakladnika:
Benjamin Capković, Teodor Dorotić, Ivica Eterović, Ljubomir Galov, Ante Jelinčić, Vicko Jelinčić, Stanko Jerčić, Tonči Kusanović, Stanko MilanovićOFM, Jakša Rubinić, Josip o. Šimić, Andro Ursić

Priredio:
Ljubomir Galov

Lektor:
prof. Siniša Vukičević

Prepress:
IVIJE, Split

Tisak:
BRAMIL Graphic, Split

Sadržaj

O(TO)ČE NAŠ SVAGDAŠNJI

Crkva na Braču

Brač pripada Hvarskoj biskupiji (sjedište joj je u Hvaru), u kojoj su još Hvar i Vis te više manjih otoka. Stoga se naziva i Hvarsko-Bračko-Viška, a zvala se i Otočka biskupija. Osnovana je 1145.-47., te je nedavno proslavila svoju 850. Obljetnicu. Njezin sadašnji ordinarij mons. Slobodan Štambuk, 55. od ustanovljenja, rođen je 1941. u Selcima na Braču, gdje je i zaređen za svećenika 1966., a za biskupa imenovan 1989. i zaređen u Hvaru 30. travnja te godine.

Brač je jedan od tri dekanata ove biskupije, dekan je don Jakša Rubinić, župnik u Nerežišćima. Brački dekanat ima 23 župe i 12 župnika (od čega jedan dominikanac i jedan franjevac), te još 5 umirovljenih svećenika i 5 svećenika-redovnika.

Zaštitnik mu je sv. Juraj mučenik, čiji se lik od starine nalazi u bračkom grbu. Vrijedno je spomenuti i svetog Vida, o čijem se blagdanu (15. svibnja) Bračni rado susreću na njegovoj i njihovoj Vidovoj gori.

U čak osam bračkih župa blagotvorno djeluju i redovnice (časne sestre), i to: Kćeri Božje Ljubavi (Milna, Postira, Supetar), Milosrdnice sv. Vinka Paulskog (Selca i Supetar), Služavke Malog Isusa (Pučišća i Sutivan), Dominikanke (Bol), Službenice Milosrđa – "Anćele" (Nerežišća). Svoju ljubav prema Bogu i bližnjemu vjerno svjedoče brojnim aktivnostima, posebno brigom za održavanje crkava, crkvenog pjevanja i vjeronauka..., a u šest od devet kuća njeguju starije i nemoćne osobe.

Naselja

Brač geografski prometno, administrativno, gospodarski ... i u svakom drugom pogledu izrazito gravitira Splitu: na crkvenom planu, u sklopu Hvarske Biskupije pripada Splitskoj metropoliji (crkvenoj pokrajini), na državno – upravnom Županiji splitsko-dalmatinskoj, Jednostavno, moglo bi se reći da je Brač prekomorsko predgrađe Splita, Split glavni grad Brača. Ta satelitska upućenost Brača na blizi Split zacijelo je odlučujući razlog da se na Braču , za razliku od većine ostalih jadranskih otoka, nije nikada razvio glavni grad. Uz Supetar, koji je tek nedavno dobio formalni status Grada, na Braču je još 7 općina: Bol, Milna, Nerežišća, Postira, Pučišća, Selca i Sutivan.Ta i ostala Bračka naselja relativno su mala, ali gotovo sva imaju fizionomiju gradića (oblikovanu uglavnom u drugoj polovici XIX. st.), i po urbanističkom izgledu, i po uređenosti ulica i trgova, i po socijalnoj strukturi te stilu života i načinu ophođenja stanovnika.

"Kontinent u malom"

Doista je teško o Bračugovoriti a ne sjetiti se zavičajne ode Vladimira Nazora, dobro znane ne samo Bračanima, s onim famoznim refrenom "OTOČE BEZ ... povijesti, kruha, vode, putova, palača i spomenika, junaka i pjesnika, loze i masline...". Naravno šjor Vlado se pri tom izdašno poslužio pjesničkom slobodom i stilističkim kontrastom, kako bi odmah potom mogao sam sebe opozivati. A od 1940., kada je on to pisao, vrijeme ga je dodatno u mnogočemu demantiralo.

Kaže se za Brač da je kontinent u malom. Iz više razloga. Ne tek zato što je sa svojom površinom od 394,68 km najprostraniji otok Dalmacije, a sa svojim vrhuncem Vidove gore (778 m), s kojeg nad otokom i okolnim morima opet bdije veliki križ, najviši vrh jadranskog otočja. Nego još više zato što raznovrsnošću svoje reljefnosti u tri globalne razine podsjeća na umanjeni preslik kontinenta. A možda ponajviše stoga što se Brač baš po spomenutim Nazorovim kategorijama, i još po mnogima, nezadrživo protegao na Kontinent i proširio po kontinentima.

POVIJEST (i pretpovijest) otoka Brača, ne samo da je dubokim i neizbrisivim tragovima

upisana u njegovo tlo i kamen, nego je i revno iščitavana i vrlo solidno obrađena arheološki i historiografski, od prvog poznatog nam bračkog kroničara, svećenika i biskupa Dujma Hrankovića ("Braciae Insulae Descriptio", 1405.) do zaljubljeničkih monografskih istraživanja Andre Jutronića i vrijednih izdanja Bračkog zbornika, te obilja inih edicija. Zainteresirane naročito upućujemo na dvije izvrsne knjige, dragocjene za upoznavanje Brača: "Povijest otoka Brača", Dasen Vrsalović, 1968. i "Brač - vodič po otoku", Petar Šimunović, 1987.

KRUH. Brač zacijelo nije žitnica, ali Bračani nastavljaju svoj kamen pretvarati u kruh, a šum svog mora i borja u šuštanje klasja s krušnih polja. Svojim su kamenom, ali i svojim marom i klesarskim umijećem, ugradili Brač na sve strane svijeta. A u potrazi za kruhom brački su iseljenici proširili Brač na sve meridijane, od obiju Amerika do daleke Australije, osobito u velikom plimnom valu seobe početkom XX. stoljeća, kada ih je izdala loza i mnogi su ostali kao riba na suhom. Tada se rekordni broj stanovnika (24.398 - 1900.) na Braču prepolovio, a danas stagnira na oko 13.000. Sredstva za život vrijedni Bračani ostvaruju: poljoprivredom (ulje, vino, voće, povrće) i stočarstvom (cijenjeni brački sir i janjetina), kamenarstvom (na otoku i izvan njega, blizu i daleko) i ribarstvom, turističkim ugostiteljstvom..., a u zadnje vrijeme mnogi se okreću različitim oblicima male privrede.

VODA. Iako ga i danas znaju pogađati nemile suše, Brač ipak više nije ovisnik o jutarnjoj rosi i gustirnama, kao nekoć kad je u takvim prilikama voda bila skupocjenija od vina. Istina, ni sada ne teku potoci niz njegove klance, ali teku uz Brač, čak i kroz Brač, od uvale Trstene na sve strane, do bračkih domova i poljoprivrednih površina. A ni tu se ne zaustavljaju. Cetina, kćerka Dinare, od davnina je zaljubljeno gledala prema Braču, i kad ga se napokon domogla, obujmila ga je zagrljajem svojih rukavaca, te ga učinila vodonosnim i preko njega se, utrostručivši svoju duljinu, razlila i susjednim otocima.

PUTOVI. Brač dans ispresjecaju dobre asfaltirane ceste koje, ponajprije, spajaju njegove ljude i naselja i omogućavaju da čitavi otok postane kao jedno selo. Ipak, svi putovi bračkі vode i k moru koje, poput materničnе plodne vode, ljubomorno zatvara Brač i odvaja ga od svijeta, ali ga u isto vrijeme s njim i spaja, čini ga susjedom Splita i Makarske (trajektne veze više puta dnevno), također Dugog Rata i Omiša i škoja-blizanca Hvara..., čak i Italije, jednostavno more je magistralna cesta Brača, koja njegove ljude već stoljećima čini građanima svijeta. U novije vrijeme Brač se preko svoje zračne luke približio Zagrebu i svijetu, a zrakoplovnim čarter-linijama u ljetnoj sezoni izravno je povezan s mnogim gradovima Europe.

PALAČE I SPOMENICI - bogatstvo su Brača kakvim se mnoga znatno veća područja ne mogu podičiti. Prilozi u ovoj knjižici otkrivaju vam tek djelić i nagovještaj toga blaga. Gradili su na Braču svoje bogomolje, nastambe i palače, kaštele i utvrde... stari Iliri, Grci i Rimljani, hrvatski Neretljanji, Mlečani i Austrijanci, benediktinci i glagoljaši, knezovi, plemići i pučani...

Benediktinci, oci europske kulture, svojim su dubokim svetim brazdama kultivirali i Brač. Svjedoče nam o tome ne samo Povaljska listina ("krštenica Brača") i prag Radonjin, nego i u svekoliku bračku povjest upisano njihovo geslo: Ora et labora - moli i radi! Čitamo ga u veličanstvenoj krunici bračkih gomila, spomenicima značajnijim od piramida. Jer, piramide su gradili robovi pod fijukom bičeva, a gomile su stvarali vrijedni Bračani u prometejskoj odlučnosti da iz kamenjara iscijede kapi života. Ali, pošto u toj žilavoj borbi nikada nisu zaboravljali da čovjek ne živi samo o kruhu, Bračani su, i to iz pokoljenja u pokoljenje, svoj otok obilježili svjetionicima vjere i duha. Mislimo na brojne starokršćanske bazilike i na još brojnije, uglavnom po vrhuncima postavljene, starohrvatske crkvice. Te "minijaturne bazilike" i "predromaničke katedrale" dragocjeni su brački biseri, a vrijednost im podcrtava podatak da ih je na Braču oko 30% svih sačuvanih u Dalmaciji. Spomenimo uz to i bračke monaške eremitaže, samostane glagoljaša i picokara, poimenice jedinstvenu pustinju Blaca i Zmajevu špilju.

Bogatu tradiciju sakralnog graditeljstva na ovom prostoru zaokružuju u divni trolist monumentalne i bogato ukrašene župske (i ostale) crkve sa skladnim zvonicima (kampanelima),

koje se uglavnom vrlo revno održavaju i obnavljaju. Doista možemo reći da se Brač, kako povijesno-arheološki tako i po suvremenim kapacitetima bogoslužnih prostora, odlikuje velikom gustoćom sakralnosti.

LOZA I MASLINA. Može li se Brač bez njih uopće zamisliti ili njegov pejzaž naslikati? Pa ako i nisu više ono što su nekad bile, Bračani ih se ne mogu i nikad neće odreći. Čak se ni misa bez njih ne može reći.

JUNACI I PJESNICI. Zar smo o ikome drugom do sada i govorili? Zar je netko drugi na ovom kamenu i mogao opstati, trajati, stvarati i kultivirati? I sve što ovdje vidite, sva ova divna pjesma u kamenu koju zovemo Brač, nije li sve to Božje i njihovo djelo. Dok u ljepoti ovoj uživate, Njemu i njima hvalu dajte! Dostojno je i pravedno.

Don Stanko Jerčić

KAKO U JEDNOM DANU OSOBNIM AUTOMOBILOM PREGLEDATI OTOK BRAČ?

Iz **Splita** u 6.15 doći u **Supetar** u 7.15 sati. Uzeti pravac **Nerežišća** (pogledati ž. crkvu i crkvicu sv. Petra s borom na krovu apside); zatim vožnja na **Vidovu goru** (pogled na **Bol**, Zlatni rat).

S Vidove gore povratak na glavnu cestu i produžiti pravcem **Pražnica**, **G. Humac** i **Bol** (pogledati DOMINIKANSKI SAMOSTAN i muzej). U 10 sati predah.

Oko 10.30 iz **Bola** povratak na raskrižje kod **G. Humca**, uzeti pravac **Selca**. U Selcima pogledati župnu crkvu, spomenike S. Radiću, Tolstoju, Genscheru, Papi Ivanu Pavlu II. U obližnjem **Sumartinu** otići u župnu crkvu i samostanski muzej.

Zatim povratak na zaobilaznicu u **Selca** i obići staro sjedište BENEDIKTINSKE OPATIJE – **Povlja** (Povaljski prag, starokršćanske lokalitete). Oko 13 sati napustiti **Povlja** i povratkom preko **Selaca**, **Pražnica** doći u **Pučišća** (župna crkva, Povaljska listina, kaštili...).

Zatim uzeti pravac **Postira**. 4km pred Postirima starokršćanski lokalitet sv. Lovre i plaža Lovrećina. U **Postirima** posjetiti župnu crkvu i uz nju ostatke starokršćanske crkve i samostana sv. Ivana.

Ukoliko ne uspijete održati zacrtani tempo posjeta i ne možete dalje, onda se uputite u pravcu Supetra i vratite odakle ste došli! Ostali dio planiranog puta obaviti ćete drugom zgodom.

Oko 15.30 sati krenuti preko **Splitske** u najstarije mjesto **Škrip** (župna crkva, BRAČKI MUZEJ, tvrđava CERINEO, crkvica sv. Duha, pogled na Dol crkvicu sv. Mihovil).

Oko 16.30 sati uskom cestom voziti u pravcu Nerežišća preko D. Humca, Dračevice, Ložišća, **Bobovišća** do **Milne** (župna crkva).

U 17.30 sati povratkom preko **Ložišća** svratiti u **Sutivan** i preko **Miraca** natrag u **Supetar** (župna crkva, mozaik, muzej, Mauzolej).

U 19.30 sati trajektom za **Split**.

BLACA

Župa Uznesenja BDM

Crkva - ulaz

Župni ured Blaca, 21423 Nerežišća
Tel/fax: 021/637-119, 631-329

Pustinju Blaca su utemeljili poljički glagoljaši bježeći pred Turcima oko 1550. godine i nastanili su se u špilji Ljubitovica. Nerežiški župnik Juraj Drivodilić darovao im je zemljište ispravom od 23. siječnja 1588. godine. Hvarski biskup Petar Cedulin Kanonski je priznao status ove svećeničke zajednice 20. lipnja 1590. Živjeli su po vlastitim uredbama što ih je biskup potvrdio.

S vremenom se ova zajednica uzdigla do zamjerne ekonomske razine, osobito za upravljanja svećenika Ivana Nemčića (1772 - 1800). Imali su čak dva vlastita velika broda. Sami su obnovili sve poslije strahovitog požara koji im je 1724. bio mnogo toga uništio, a također sami otkupljuju sva dobra pustinje što im je mletačka vlast stavila na dražbu.

U pravnom pogledu Blaca su pripadala nerežiškoj župi pa se u nerežiškoj crkvi nalazi njihov grob s natpisom i godinom 1637. Samostalna kapelanija za okolne zaseoke (Obršje, Dragovode, Smrka) osnovana je u Blacima 1855. godine i upravitelj pustinje ime-

novan je samostalnim dušobrižnikom. Danas opet pravno pripada nerežiškoj župi.

Upravitelj Nikola Miličević Stariji (1869. - 1923.) u vlastitoj tiskari u Blacima tiska tri knjige. U pustinji je djelovala pučka škola. Posljednji upravitelj, dr. Nikola Miličević Mlađi (1923. - 1963.), bio je astronom svjetskog glasa. U pustinji se nalazi zbirka oružja, teleskop, brojne slike po sobama, biblioteka i ostali vrijedni predmeti.

Crkva Uznesenja BDM sagrađena je 1588., proširena 1614., obnovljena 1715. i 1757., a današnji je oblik iz 1891. Ima tri oltara. Orgulje su majstora Ettorea Del Chiara iz 1884. godine.

Oltar desno od ulaza - nekoć za relikvije

Kako doći do pustinje Blaca

Osobnim automobilom voziti od Supetra preko Nerežišća i doći do oznake Vidova gora. Skrenuti desno u pravcu VIDOVA GORA i uskim asfaltiranim putem voziti cca 300 m do oznake BLACA, gdje se skreće desno makadamskom cestom (6 km) do proširenja iznad napuštenog mjesta DRAGOVODA.

Tu se ostavlja automobil i kreće uz selo Dragovodu poljskim vijugavim puteljkom do pustinje BLACA (20 do 30 min hoda!).

BLACAMA POSVETITE ČITAV DAN

Pustinja je otvorena svakoga dana osim ponedjeljka od 8 do 19 sati.

Za potrebne informacije ili narudžbe obratite se na tel. 021/637-004 ili mobitel 099/470-764.

Ukoliko želite više znati o Blacima, nabavite knjigu Jurja Batelja: "Svećenička pustinja Blaca" u župnom muzeju - Supetar!

Kako doći do Zmajeve špilje

Uputite se u pravcu mjesta Bol. Na raskrižju pred Bolom vozite desno u smjeru Zlatni rat, Murvica. Kad dođete u mjesto Murvica, zamolite prvog namjernika da vam pokaže put i pravac prema Zmajevoj špilji!

Poželjno je da posjetite sve napuštene i devastirane samostane, a to su: Dutić, Dračeva luka, Silvio (Dubravčić), Zmajeva špilja i Stipančić!

Od Murvice do Zmajeve špilje treba pješačiti najmanje 40 minuta.

(Vidi str. 31.)

Misa u Blacima je jedanput godišnje, i to subota poslije Velike Gospe

BOBOVIŠĆA

Župa svetog Jurja

Bobovišća su maleno naselje smješteno u prisoju obližnjih brda, oko 800 m daleko od mora, na zapadnom dijelu Brača. Nastalo je od nerežiških pastira u XVI. st. Kad je stanovništvo naraslo, godine 1620., zajedno s naseljem Milnom odjeljuje se od nerežiške župe.

U početku je župna crkva za Bobovišća i Milnu bila ona sv. Martina na istoimenom brdu. Godine 1646. sedamdeset obitelji Milne i Bobovišća su se složili da im bude župna crkva sv. Marije u Milni.

Bobovišća postaju samostalna župa zajedno s Ložišćima 1750. godine. Ložišća postaju samostalna župa 1909.

Stanovnici ovog naselja bavili su se poljoprivredom i stočarstvom. Najviše stanovnika bilo je 1900. g., preko 600. Danas ovo selo broji samo 16 stalnih stanovnika.

Postoji i mjesto Bobovišća na moru, koje je nastalo kao luka Bobovišća i Ložišća. Na moru je oko trideset stalnih stanovnika. Ovo naselje na moru bavi se turizmom i ima svoju perspektivu u toj gospodarskoj grani.

Župna crkva

Župni ured - Bobovišća, 21404 Ložišća
Tel: 021/636-044

Župna kuća

Podaci o župnoj crkvi

Bobovišćani su počeli graditi svoju župnu crkvu sv. Jurja 1656. g. Dovršili su je 1696. g. To je bila mala, ali lijepa barokna crkva sa zvonikom na preslicu. Koncem XIX. st. ova je crkva postala veoma trošna, tako da su je Bobovišćani porušili do temelja i 1914. sagradili novu. Od stare barokne crkve ostala je lijepa rozeta, koja je ugrađena u pročelju nove.

Sačuvani su stari oltari, križevi i neki predmeti, te nekoliko baroknih pala. Nova crkva sagrađena je u obliku križa. Vrlo je prostrana i lijepa. Ima tri oltara. Uz crkvu je i zvonik. Glavni patron župe je sv. Juraj mučenik, koji se slavi 23. travnja.

Ostale crkvice

Na obližnjem brdu je crkvica **SV.MARTINA** koja pripada ranoromaničnom stilu iz XII. - XIII. st. U njoj je kameni reljef koji prikazuje Majku Božju s djetetom Isusom u naručju i sv. Martina na konju, koji svojim mačem siječe plašt i daje ga siromahu. Ovaj reljef se pripisuje školi Nikole Firentinca iz XV. st.

U mjestu je i lijepa crkvica **GOSPE OD ZDRAVLJA** sagrađena 1890. g. Na groblju je malena kapela sv. Nikole i vrlo lijepi mauzolej obitelji Gligo sagrađen 1898. g.

U župnoj crkvi sv. Jurja dvije su oltarne pale koje su bile u staroj župnoj crkvi. Pieta sa sv. Jurjom i Ivanom Krstiteljem, rad Palmine škole, i Gospe od Karmela nad dušama od čistilišta, venecijanski rad iz XVIII. st.

Raspored misa: zimi i ljeti - 10.30

BOL

Župa sv. Ivana Krstitelja

Osnutak župe

Kako je Bol po svojim prirodnim datostima bio miljenik neba, tako je i po svojoj religioznoj psihostrukturi raznolik i osebujan.

Da je kršćanstvo u Bolu prisutno još u ranim stoljećima, očevidno je i po otkrivenim ostacima crkve sv. Ivana Krstitelja.

Postoji, naime, zdanje ispod današnje crkvice koje seže u VI. stoljeće - s freskama. Na Glavici, u sklopu sadašnjeg dominikanskog samostana, nalazi se "Biskupija" gdje je odsjedao hvarski biskup kad bi boravio na Braču. U njoj je godine 1184. nastala najstarija ćirilicom napisana listina, zemljoknjižna isprava, zvana "Povaljska listina" koja se sada čuva u župnom uredu u Pučišćima.

Brački knez Petar Zacharija izdao je 10. X. 1475. darovnicu kojom je dominikancima darovao poluotok Glavicu,

Pročelje župne crkve

Župni ured Bol, 21420 Bol
Tel/fax: 021/635-263

Samostan Dominikanaca, 21420 Bol
Tel: 021/635-132; 635-533
Samostan Dominikanki, 21420 Bol
Tel: 021/635-132

Dominikanski samostan

gdje će oni sagraditi svoj samostan i crkvu sv. Marije Milosne, što su i učinili. Vrijedi spomenuti glavnu oltarsku palu u crkvi, koju je 1563. izradio mletački slikar Jacopo Tintoretto. Sada se čuva u dominikanskom muzeju za koji je preuređen dio samostana. U muzeju je i starohrvatski pleter na zabatu iz IX. stoljeća kao i murvički glagoljski misal iz 1483. godine. U samostanskoj crkvi je hrvatski barokni slikar Tripo Kokolja (1661. - 1713.) pod korom crkve oslikao slike dominikanskih svetaca, a središnja slika prikazuje sv. Dominika.

Bol je 1462. dobio vlastitu župu, a matične knjige se vode od 1603.

Muzej dominikanskog samostana

Spomenuto je da u sklopu samostanskog zdanja postoji i muzej.

U njemu je zbirka podmorske arheologije, numizmatička zbirka, misno ruho i liturgijski predmeti.

Tu je i zanimljiva zbirka malih predmeta iz špilje Kopačina, starih nekoliko tisuća godina, zatim pinakoteka s već spomenutom Tintorettovom slikom, vrlo vrijedne inkunabule i stari dokumenti.

Župna crkva

Župna crkva (barem gledajući pročelje) baroknog je stila. Započela ju je graditi obitelj Vužić (Vusio) uz sudjelovanje obitelji Andreis i drugih pojedinaca. Odmah je posvećena Gospi od Karmela.

Najprije je sagrađena današnja kapela, zatim se 1690. nastavlja gradnja sjevernog i južnog zida, da bi se gradnja ponovo nastavila tek 1786. g. a dovršena je 1787. godine.

Godine 1788. biskup Stratico dopustio je u ovoj crkvi obavljanje nekih pobožnosti: križnog puta, 40-satnog klanjanja, devetnice za Božić ujutro s matutinom. Kako je mjesto raslo, tako se i ova crkva sve više upotrebljavala u liturgiji, da bi šezdesetih godina ovog stoljeća postala župna crkva (umjesto samostanske crkve).

Iznad ulaznih vrata na pročelju je anđeo s Veronikinim rupcem.

Taj motiv je ranijeg datuma od ove crkve, a sličan motiv postoji u Zmajevoj špilji.

crkvica sv. Ivana Krstitelja

crkvica sv. Antuna Padovanskog

Crkvice na području župe

Na području župe Bol nekoliko je crkvica. Nažalost ne zna se vrijeme kada su sagrađene, ali zasigurno najkasnije u XVIII. stoljeću. **Crkvica sv. Josipa** u Podbarju ("Podbrđe") je ponajveća od svih. Zatim, crkvica sv. Pavla na Zlatnom ratu, koja je nedavno obnovljena, i **crkvica sv. Antuna Padovanskog** na Loži, koja je obnovljena 1987. uz novčanu pomoć Nicka Barhanovića koji živi u inozemstvu.

SVETE MISE: *U Bolu nedjeljom i blagdanima: u župnoj crkvi u 9 i 19 sati*
u samostanskoj crkvi u 10 sati

Samostanski muzej *je za vrijeme turističke sezone otvoren svakog dana od 10 do 12 i od 17 do 20 sati ili po dogovoru*

DOL

Župa Očišćenja B. D. Marije

Župna crkva

Dva kilometra sjeverno od Postira smjestilo se naselje sa 135 stanovnika.

Već i ime Dol govori o njegovu smještaju u zaklonjenoj dubokoj dolini među brdima.

Ovo naselje spominje se prvi put godine 1137. i 1345. u agrarnim ugovorima između splitske nadbiskupije i Doljana, a u svezi obrade poljoprivrednog zemljišta u Postirima.

Dol je od samog svog postanka bio i ostao hrvatsko naselje, o čemu nam svjedoče i starohrvatske crkvice na okolnim vrhuncima kao zaštitnici i čuvari ove župe.

Među njima se posebno ističe **crkvica sv. Mihovila** na Miholju ratu (po kojoj je ovaj predio i dobio ime) iz IX./X. stoljeća.

Vrata crkvice su od rimskog sarkofaga, iznad kojih je s radikalno složenim stijenama polukružna lunet.

Oko crkvice su i grobovi koji izgledom i načinom ukopavanja svojih mrtvih pripadaju starohrvatskim grobovima IX. - XI. stoljeća.

Štovanje sv. Mihovila pokazuje da je ono mnogo starije od župske crkve, koja je tek

Župni ured - Dol, 21410 Postira
Tel: 021/632-700, mob: 098/286-785

kasnije sagrađena. Do ove crkvice se hodočasnički ide na Veliki petak u jutarnjim satima, te se prolazi uz crkvicu sv. Petra i sv. Vida.

Na drugom brdu je porušena **crkvica sv. Vida**, koji je i na ovim prostorima, za razliku od Vidove gore, imao svoje štovatelje. Ova crkvica je skoro sasvim razrušena. Postoje samo njeni temelji.

Uz stari put koji vodi iz Nerežišća u Pražnice još je stara **crkvica sv. Barbare** (XI. st.) - središnja točka otoka.

Crkvica sv. Petra je sasvim blizu mjesta, s malim zvonikom na kojemu je najstarije zvono na otoku s natpisom: "Magister Michael me fecit". Ovo je bila nekada župna crkva, a potječe iz XIV. stoljeća.

Cestom prema Postirima, s desne ruke, **crkvica je sv. Roka** kojoj župljani posebno hodočaste na dan ovoga sveca, 16. kolovoza. Tada se okupe na slavljenje Euharistije u 6 sati ujutro.

Na groblju, koje je udaljeno od naselja 500 metara, **crkvica je sv. Ivana.**

Župna crkva posvećena je OČIŠĆENJU BLAŽENE DJEVICE MARIJE, čija se svetkovina posebno svečano slavi 2. veljače.

Uz navedeni glavni župni blagdan, u župi se još posebno svetkuje blagdan Srca Isusova.

sv. Petar (najstarije zvono na Braču XIV. st.)

Crkva je sagrađena 1866. - 1886. godine, a obnovljena je prvi put 12. rujna 1957. godine. Posvetio ju je tada biskup Mihovil Pušić.

Osim glavnog oltara, u crkvi su još dva: Blažene Djevice Marije i Srca Isusova.

Značajnu pozornost u crkvi privlači i barokno raspelo koje je u vjernika poznatije pod nazivom DOLSKI SKRST.

sv. Barbara

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 8,30 sati; radnim danom u 18 sati

DONJI HUMAC

Župa sv. Fabijana i Sebastijana

Župna crkva

Donji Humac spada među najstarija naselja na otoku Braču. Okolno je područje bilo naseljeno u pretpovijesti, špilja Kopačina, sjeverno od mjesta i u rimsko doba, lokalitet oko crkve sv. Ilije na zapadu i sv. Jadre - Andrije na istoku. Ime Humac spominje se tek 1375.

Crkve

Župna crkva sv. Fabijana i Sebastijana (natpis na njenom starom oltaru imao je godinu 1175.). Do danas je očuvan romanički svod župne crkve koji je dograđivan početkom XIV. st., a današnji oblik je dobila 1875. godine. Ima kameni oltar i dva pokrajna oltara. Jedina sačuvana srednjovjekovna slika na Braču, a među najstarijima u južnoj Hrvatskoj, jest freska iz kraja XIII. stoljeća

Župni ured - Donji Humac, 21423 Nerežišća
Tel/fax: 021/637-119

Crkva na groblju

u humčanskoj župnoj crkvi. Prikazuje Krista, Bogorodicu i sv. Ivana Krstitelja, a objekt je čašćenja bračkih vjernika tijekom stoljeća, o čemu svjedoči oko 250 zavjetnih darova. Zahvaljujući neprekinutom štovanju Bogorodice, ova se slika očuvala, a hvarski biskup Ivan de Andreis zabranio je pod prijetnjom izopćenja 1673. da se ubuduće ništa ne smije dirati u spomenutu sliku. Crkva ima orgulje graditelja France Dazzija iz 1775. godine. Godine 1744. trogirski protomajstor Ignacije Macanović gradi zvonik na jugoistočnom kutu crkve.

Crkva sv. Ilije, zapadno od mjesta, potječe vjerojatno iz X. stoljeća. Kod crkve su

crkvica sv. Fabijana

Procesija sv. Ane ispred župne crkve

ostaci rimskog mauzoleja (4,40 x 3,50 m) od čijeg je tesanog kamena sagrađena sama crkva.

Crkva sv. Luke, sjeverno od Donjeg Humca prema Supetru, pripada ranoromaničkim crkvicama na otoku (XI./XII.)

Crkva sv. Jadre, s urušenim krovom, uz cestu, koja vodi iz Nerežišća prema Supetru s lijeve strane, podignuta je u srednjem vijeku na ostacima rimske građevine.

Crkva sv. Križa, kod župne crkve, iz XIV./XV. stoljeća, a sagradila je obitelj Zuanić.

Crkva Gospe Karmelske na mjesnom groblju.

RASPORED MISA:

Nedjeljom u 9,45 sati,
radnim danom, ponedjeljkom i četvrtkom, u 18 sati ljeti,
zimi ranije.
Na Uskrsni ponedjeljak u procesiji nam dolaze Nerežišćani
"Na radovanje Gospi". Posebno se slavi sv. Ana, 26. srpnja,
kada se održava i blagoslov cestovnih vozila.
Crkva u Donjem Humcu je i zavjetno Marijansko svetište
za otok Brač.

DRAČEVICA

Župa Bezgrešnog Začeća BDM

Mjesto Dračevica je naseljeno doseljenicima iz Poljica koji su se za mletačke uprave 31. XII. 1574. naselili na Brač. Iznad sela na Glavici dominiraju zidovi najveće bračke vjetrenjače. **Neovisna župa postala je 1849. godine**.

Spomena je vrijedan dračevski dušobrižnik Nikola Šimunović (1741. - 1778.) koji je gradio današnju župnu crkvu.

Ostavio je rukopisnu monografiju napisanu 1775. godine: "Diversarum scripturarum collectio seu historia Dracevicae".

Sv. Kuzma i Damjan

Crkve

Župna crkva Bezgrešnog Začeća BDM iz 1770. godine produžena 1904. Ima tri oltara, a zanimljiv je drveni oltar s palom Bezgrešnog Začeća nepoznatog slikara. Gradnju zvonika opisao je književnik A. Cettineo u romanu "Meštar Ivan".

Procesija sv. Kuzme i Damjana

Crkva sv. Kuzme i Damjana. Sagradio ju je Kuzma Žuvić 1678. godine i u njoj su se obavljale župne funkcije dok nije sagrađena župna crkva.

Glavni oltar

Župni ured - Dračevica, 21423 Nerežišća
Tel/fax: 021/637-119

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 8 sati,
radnim danom, utorak i petak, u 18 sati ljeti,
zimi ranije.
Misna fjera je 27. rujna, a slavi se sv. Kuzma i Damjan

GORNJI HUMAC

Župa sv. Nikole

Starohrvatsko naselje osnovano na istočnoj bračkoj visoravni nakon dolaska neretvanskih Hrvata na otok.

Jedini preživio kuge i druge povijesne nedaće, svjedočeći gore na humu o svojoj teškoj povijesti. Spominje se već u XII. stoljeću. Danas broji 264 stalno nastanjene duše. Pučanstvo sačinjavaju pastiri, zemljoradnici i radnici. Veliki je broj prijevoznika i onih radnika koji se bave vađenjem površinskoga kamena specifičnog po boji i kvaliteti. Ima četverogodišnju školu, dječji vrtić, telefon skoro u svakoj kući, dvije privatne konobe, jednu gostionicu, a u očekivanju smo protoka žive vode. Prometuje se s drugim mjestima po Braču autobusom.

Ime župe: Gornji Humac prvi put se spominje 1184. pod hrvatskim imenom HLMAČANE (ljudi koji žive na Humu)

Župna crkva

Župni ured - Gornji Humac, 21424 Pražnica
Tel/fax: 021/647-705

Ovaj oblik imena pokazuje veliku starinu i odnosi se uvijek na naselja.

Ovdje na ovom prostoru oko srednjovjekovnih naselja Dubravice, Graca, Mošuja, Pothuma, Straževnika, zbivala se rana hrvatska povijest na otoku. Sva navedena naselja opustjela su tijekom XV. i XVI. stoljeća zbog kužnih bolesti, kad su stanovnici bježali bezglavo po šumama i palili sve što su imali da se raskuže.

Kamenje s tih napuštenih naselja raznosili su kasnije i ugrađivali u ogradne zidove grobalja i crkava. Ostali su do danas samo bijedni tlorisi nekadašnjih nastamba, "u mrtvo" građeni zidovi crkvice i groblja kao nijemi svjedoci srednjovjekovnih Hrvata što su, pokošeni kužnim bolestima, više nego starošću, našli svoj smiraj pod debelim kamenim pločama u hladu česmine.

Župna crkva je sagrađena u čast sv. Nikole. Dobiva svoja barokna obilježja u XVII. i XVIII. st. / 1749./. U kraju mnogih srednjovjekovnih crkvica, i ova župna crkva pokazuje na svojim zidovima, osobito s unutrašnje strane svetišta, kako je nadograđivana na temeljima starije crkve koja se spominje u vizitacijama iz XVI. st., a posvećena je Gospi od Pohođenja. Današnju crkvu posvetio je 1764. godine biskup Joakim Pontalti. Ima dva oltara i treći prema puku.

U njoj je danas izložen triptih velikog Jurja Dalmatinca: Gospa s Djetetom, sv. Mihovil i sv. Nikola. Ovaj triptih neodoljivo podsjeća na Dalmatinčeve glave sa središnje apside šibenske katedrale.

Do ovog Dalmatinčeva djela je kameni reljefni triptih donesen iz crkvice sv. Kuzme i Damjana. U sredini je posjednuta Gospa s Djetetom, a sa strane su sveci koji u rukama drže kutije pomasti. Taj reljef pripada radionici Nikole Firentinca iz XV. st.

Od umjetničkih spomenika u župnoj crkvi spominjemo drveni kip sv. Ivana Krstitelja i sliku Gospe od Ružarja Baldasara D'Anne s početka XVII. st.

Zvonik uz crkvu nema vitku završnu piramidu, koja je inače tipična za dalmatinske kampanele. U njemu je zvono iz godine 1512. Zove se zvono sv. Kuzme, jer je doneseno iz crkvice sv. Kuzme. Tamo se spominje za vizitacije 1637. godine.

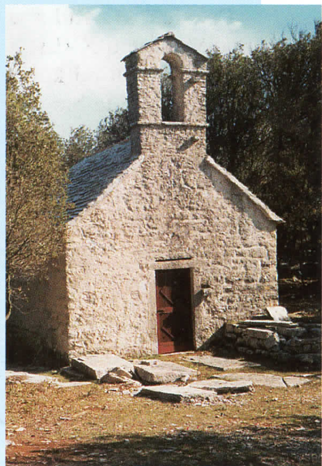
Crkvica sv. Roka u mjestu podignuta je u XVI st. i posvećena zaštitniku od kuge. Kult sv. Roka ovdje je bio jak, osobito u pastira koji su donedavno u svojim stadima imali po nekoliko ovaca koje su bile u vlasništvu ove crkvice i zvale su se "ovce sv. Roka".

Stanovnici srednjovjekovnih naselja Mošuje i Dubravice podigli su **crkvicu Svih Svetih**, gdje je bilo i groblje. Svoj mali hram podigli su lomljenim kamenom, obložili ga obilnom žbukom i dogradili nad pročeljem zvonik na preslicu. Crkvica je već u XI. - XII. st. zahvaćena utjecajem predromanike. Potkraj starog pojila Lokva nalazi se **crkvica sv. Mihovila**. U njoj je kameni reljef sv. Mihovila. Svetac smirena pogleda, s vagom u ruci, stoji na zmaju s raskrečenim pandžama.

Vrijedan je spomenik **Gospina crkvica** na groblju, u svojem starijem dijelu također predromaničke gradnje.

Triptih: sv. Kuzme i Damjana

Svi Sveti

U crkvici je kameni reljef majstorske radionice Nikole Firentinca (XV. st). Predstavlja Bogorodicu s Djetetom u sredini, a sa strane su sv. Petar s knjigom i ključevima, te sv. Ivan Krstitelj obučen u kostrijet.

Zanimljiva je u toj crkvi barokna ograda od kovana željeza kao rijetko djelo umjetničkog obrta na dalmatinskim otocima.

crkvica sv. Kuzme i Damjana

U župi se posebno slavi sv. Nikola (6. XII.) zaštitnik, kao i Gospa Miraška (2. srpnja), Velika Gospa, sv. Roko i drugi veliki blagdani.

Nigdje na Braču nisu pretpovijesne gomile tako brojne kao po ovim visinama. Mnogo ih je neutvrđenih i kudikamo više neistraženih. Po načinu ukopa u njima da se naslutiti kako su one, osim gradilišta, skloništa i stražišta, bile i ukopišta. Doseljeni Hrvati nastavili su na tim predjelima život drevnih Bračana kroz duga stoljeća srednjeg vijeka.

Spomenimo na kraju u ovom naselju bračke unutrašnjosti i dva kaštila podignuta krajem XVI. stoljeća, kada je nakon pada Bosne zaprijetila turska opasnost otoku. Jedan je u dvoru obitelji Vrsalović Pifar s puškarnicama i godinom gradnje 1585., a drugi u dvoru Brizić Lukeš, koji se danas uklopio u kuću i jedva se razaznaje.

RASPORED MISA:

Nedjeljna je misa u 9, odnosno u 11 sati.

Svakodnevno prema duljini dana: zima - ljeto od 15 do 17 sati

LOŽIŠĆA

Župa sv. Ivana i Pavla

Župna crkva

Mjesto Ložišća je smješteno na strmom proplanku s kamenim kućama okrenutim suncu. Svoje kuće Ložišćani su gradili na proplanku da bi bilo dovoljno obradivih površina za uzgoj masline i vinograda. Iako nema mnogo obradivih prostora, žitelji ovoga mjesta brižno obrađuju i ono malo škrte zemlje što se uokolo nalazi.

Mjesto Ložišća je 1620. godine odijeljeno od župe Nerežišća i pripojeno župi Milna. Godine 1832. postaje samostalna kapelanija, a 1909. župom.

Danas Ložišća ima oko 160 stanovnika, iako ih je početkom 20. stoljeća bilo čak 1473. Mnogi danas napuštaju ovo mjesto i odlaze u svijet zbog nemogućnosti života na ovim starim poljoprivrednim zemljištima.

Ime Ložišća znači "teren na kojem se uzgaja vinova loza". Mjesto se bolje razvilo i napredovalo od susjednoga mjesta Bobovišća.

Župna crkva svetog Ivana i Pavla sagrađena je 1820. godine, a obnovljena i posvećena 18. kolovoza 1956. godine.

Župni ured - Ložišća, 21404 Ložišća
Tel/fax: 021/632-700; 634-080

Crkva Gospe Stomorice

Građena je u zakašnjelom baroknom stilu. Učelak sa tri rozete, trobrodni unutrašnji raspored s naglašenom apsidom daju obilježja baroka. Ima pet mramornih oltara i drveni prema puku.

Do crkve je zvonik, rad Ante Matzenika, po nacrtu kipara Ivana Rendića iz 1888. godine. Ovo je zasigurno najljepši zvonik na otoku.

Na području ove župe su i manje crkvice:

- **Crkva Gospe Pompejske** ("Na Korito")

- **Crkva Svetog Antuna Padovanskog**, na groblju

- **Crkva Gospe Stomorice**, crkvica ranoromaničkog stila. Svetište crkve je polukružno. Na ulaznim vratima je prošupljena luneta, a nad njom viseći luk. Smatra se da je crkvica sagrađena na temeljima neke starije koja je tu bila.

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 11 sati

MILNA

Župa Gospe od Blagovijesti

Župna crkva

Župni ured - Milna, 21405 Milna
Tel: 021/636-044

Samostan "Kćeri Božje ljubavi", 21405 Milna
Tel: 021/636-298

Kratka povijest

Lijepo mediteransko naselje okrenuto suncu i moru koje se smjestilo na zapadnom dijelu otoka Brača u istoimenoj uvali Milna po kojem je dobilo ime. Milna je starohrvatska riječ, a znači pjeskovita ili muljevita uvala.

Okoliš Milne bio je nastanjen u ilirska i romanska vremena, što svjedoči pronađena grnčarija, romanski toponimi i ostaci starokršćanskog sarkofaga kod starog Studenca. Milna je kao naselje nastalo u XVI. st. sa crkvicom sv. Marije iz 1519. i starom kućom - utvrdom Voselei-Cerinić, koja u izmijenjenom obliku još postoji. Kao župa nastala je 1620. g. kada su se Milnarani i Bobovišćani odvojili od župe-matice Nerežišća. Godine 1646. obitelj Cerinić predala je župljanima crkvicu sv. Marije kao župnu i od tada je redovita služba Božja u župi Milna. Prvi župnik je don Luka Milovanić, a današnji don Ivan Eterović je trideset i prvi.

Slijeve i desne strane crkvice sv. Marije, današnje sakristije, formirale su se vrlo lijepe kuće - palače, koje daju Milni obilježje mediteranskog gradića. Sjeverna obala dobila je naziv Blatačka riva po brodovima, kući i magazinima koje su posjedovali blatački pustinjaci u XVIII. st.

Stanovništvo Milne živjelo je pretežno od poljoprivrede, ribarstva i pomorstva. Najveći razvoj doživjela je Milna koncem XIX. st. kada je imala 2678 stanovnika. Zbog poznate bolesti na vinovoj lozi filoksere, stanovnici Milne odlaze u prekomorske zemlje, gdje ih danas ima više nego u Milni. Poslije vinogradarske krize stanovništvo se okreće moru, jer je more za njih značilo život i put u široki svijet. Danas u Milni ima oko 750 stanovnika, koji se bave ribarstvom, brodogradnjom, građevinarstvom i turizmom.

Unutrašnjost župne crkve

Podaci o župnoj crkvi

Najljepši vjerski i kulturni spomenik Milne je monumentalna župna **crkva Gospe od Blagovijesti**. Njezin glavni projektant i graditelj je Trogiranin Ignacije Macanović uz suradnju ostalih bračkih graditelja. Ona je jedna od najljepših baroknih bračkih crkava sagrađena 1783. god. Zadivljuje idealni njezin smještaj

Jedna od glava - maskerona na zvoniku župne crkve

Sv. Ivan Krstitelj

kao i vanjština bogatog pročelja uz dvije visoke palme, koje su uz crkvu postale simbolom Milne.

Unutrašnjost crkve je katedralnog karaktera. Tri lađe, sedam mramornih baroknih oltara, bogatstvo svjetla, koje prodire iz dvadeset i četiri visoka prozora, monumentalnost stupova i lukova, sve proporcionalno, skladno i lijepo.

Cijela crkva odiše duhovnošću, mirnoćom i pobožnošću. Na pokrajnim oltarima uz sakristiju dvije su najvrjednije pale. Prva, "Navještenje Marijino", koje se pripisuje Sebastijanu Ricci, a druga, "Uznesenje Marijino", na kojoj je poleđini pisalo "Paolo Veronese pinxit 1500".

Sva je crkva građena u liku Majke Božje, jer su na pročelju dva njezina kamena kipa, a u crkvi četiri oltara i nekoliko kipova.

Uz crkvu je sakristija, prvotna crkvica u Milni sagrađena 1519. g. Proširena je koncem XIX. st. U njoj je danas bogata riznica zlatnih, srebrnih i drvenih liturgijskih predmeta znatne umjetničke vrijednosti. Uz sakristiju je zvonik, vitak i lijep, stariji od župne crkve, koji je sagradio majstor Trifun Bokanić dovršitelj gradnje trogirskog zvonika.

U župnoj je kući nekoliko vrijednih slika - pala od XVII. do XX. st. U župnoj crkvi su i orgulje, koje su 1822. g. napravili braća Callido iz Italije sa 25 registara.

Ostale crkvice

U prelijepoj uvali Osibova, dva kilometra daleko od Milne, dvije su crkvice.

Sv. Ivan Krstitelj, na samoj hridini, iz XIV. st., obnovljena 1994. g. u kojoj su vrijedni barokni reljefi Matka Mijića, našeg poznatog kipara.

Sv. Josip iz XIX. st., po kojemu je cijela uvala dobila ime.

U njoj je na glavnom oltaru vrijedna pala koju je milnarskoj župi darovao poznati zadarski nadbiskup Vicko Zmajević početkom XVIII. st.

Od Milne do uvale Osibova je XIV postaja križnog puta koje su kao male kapele sagrađene početkom XVIII. st.

Iznad naselja Milne na slikovitom brežuljku je groblje s vrijednim spomenicima na kojem se ističe **crkva Gospe Žalosne** sagrađena u obliku mauzoleja 1880. g.

U podnožju Pantere je mala **crkvica sv. Jere**, koju je 1860. dao sagraditi Jere Bonačić-Proti, jer je tu pokraj imao svoje brodogradilište.

Na izlazu iz duge milnarske uvale 1844. g. Arne Harašić sagradio je **crkvicu sv. Nikole** u čast ovog sveca, zaštitnika pomoraca.

Uz župnu crkvu je **kuća časnih sestara "Kćeri Božje Ljubavi"**, koji su u župi od 1926. g. Brinu se za crkvu, starice i djecu.

U župi se 16. VII. slavi Gospa Karmelska kao patron župe i Dan općine Milna.

Sv. Ivan Krstitelj

Najsvečanije se slavi blagdan sv. Josipa, koji je također zaštitnik župe, ali najveća svečanost u župi je blagdan Velike Gospe na 15. VIII. mjeseca, kada je u župi najviše domaćih i stranih turista.

RASPORED MISA:

Zimi: nedjeljom u 9 sati i navečer u 16 sati
svaki dan u 16 sati
Ljeti:nedjeljom u 9 sati i navečer u 19 sati
svaki dan u 19 sati

MIRCA

Župa Pohođenja B.D.M.

Crkvica sv. Terezije M. na groblju

Župa Mirca ima oko 300 stanovnika, koji obitavaju u starom gornjem dijelu (Donji dvori, Pod lokvu, Glavica) i novom dijelu (Mutnik, Vele njive i Gumanca) prema moru.

Ime Mirca nastalo je od murus (lat. = zid) po čemu se može zaključiti da su na tom lokalitetu bila antička gospodarska zdanja. Tako je nastao naziv dijela naselja Za Mire i Mirac (mali zid).

Nad tim mirima podignuta je prva mala crkva na čast Gospe po čemu je prepoznatljiv i naziv fešte Gospe Miraške.

Godine 1614. Mirca su podignuta na kuratiju ili kapelaniju pa dobivaju posebnog kapelana. Tek godine 1825. postaju župa. Prvi župnik je don Tito Laurić iz D. Humca.

Župna crkva se počela graditi 1579. g. kada su Mirca imala 70 stanovnika. U to su se vrijeme Mirca odvojila od Donjeg Humca i pripojila Sutivanu.

Župni ured - Mirca, 21400 Supetar
Tel/fax: 021/631-329

Župna crkva je posvećena Pohođenju B.D.M. Blagdan se slavi 2. VII. Za taj blagdan se u puku upotrebljava spomenuti prastari naziv, Gospa Miraška (Gospa od Zida) i sv. Eližabeta (po Marijinoj rođakinji Elizabeti koju je pohodila). Iz temelja je podignuta nova crkva godine 1733. Nove dimenzije crkva je dobila 1858. g. Tada je crkva produljena, a sagrađen je zvonik i novo pročelje. U crkvi su dva mramorna i tri drveno-gipsana oltara na kojima su uz kipove i tri oltarne pale. Spomena je vrijedna slika Pieta F. Tironija iz 1783. g.

Po mjestu, oko mjesta i po obližnjim poljima podignuto je niz malih kapela u kojima su smješteni kipovi ili slike Gospe i svetaca.

Na mjesnom groblju je crkvica **sv. Terezije M.** podignuta 1931. zaslugom Virgilija Bakulića.

Župna crkva "POHOĐENJA BDM"

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 8 sati

MURVICA

Župa Bezgrešnog Začeća BDM

Zmajeva špilja

Mjestance je smješteno na obroncima ispod Vidove gore. Okrenuto je moru, ali podalje od njega poput drevnih naselja na mediteranskoj obali. Murvica je nastala kao uslužno naselje prvim samostancima koji su stanovali ispod litica južnih padina Vidove gore.

Ime Murvica spominje se prvi put 1286. godine. U XV. stoljeću dolaze u okolicu današnje Murvice glagoljski redovnici i redovnice, koji su iz Poljica u strahu pred Turcima pobjegli na Brač. Pola kilometra iznad Dračeve luke, zapadno od Murvice, poljički svećenici 1512. godine osnivaju samostan. Prethodno su se bili naselili u Drakonjinoj pećini (Zmajeva špilja). Drakonjina pećina vuče svoje porijeklo od latinske riječi draconee(m) - zmaj. Danas se zbog reljefa zmaja u njoj jednostavno naziva Zmajeva pećina. Lik zmaja kleše poljički glagoljaš u XV. stoljeću. U isto vrijeme i redovnice osnivaju

Župni ured - Murvica, 21420 Bol
Tel/fax: 021/635-263

svoju pustinju-samostan zvan Dutić. Druga dva samostana podignuta su pod liticom iznad Murvice. To su eremiraža Silvio 1497. i ženski samostan Stipančić 1416. u blizini Zmajeve pećine. U njima je redovnički život trajao sve do pred Drugi svjetski rat.

U Murvici se vode matice krštenih od 1603. godine. Murvica je 1814. godine imala 16 obitelji i 86 žitelja, puno više nego 1998. Danas Murvica ima novu crkvu sagrađenu 1968., a posvećenu Bezgrešnom Začeću BDM.

Župna crkva, Murvica

SVETE MISE:
nedjeljom i blagdanima u 10.30 sati

NEREŽIŠĆA

Župa Gospe Karmelske

Pogled na župnu crkvu i župnu kuću

Župni ured - Nerežišća, 21423 Nerežišća,
Tel: 021/637-119

Redovnička zajednica sestara Službenica Milosrđa (Ančele)
tel: 021/637-147

Kršćanstvo je u ovim krajevima rašireno već u prvim stoljećima. Jugozapadno od mjesta ostaci su starokršćanske crkve sv. Tudora i relativno bogat nalaz starokršćanskih ulomaka i dijelova rimskih nadgrobnih stela.

Nerežiška župa jedna od najstarijih na Braču. Naselje je po svom postanku hrvatsko (nerezi - neobrađeno zemljište), smješteno na kamenitu obronku Grižice (hrid), podno nekadašnje hrvatske utvrde Graca, 382 m nad morem. **Oko 1000. godine postaje središte otočne vlasti i ostaje sve do 1828. kada se prenosi u Supetar.**

Trojica nerežiških župnika postali su biskupi. Dujam Hranković iz raseljenog mjesta Gradac imenovan je hvarskim biskupom 1421. godine, a umro je sljedeće godine. Kao nerežiški župnik 1405. godine napisao je najstariji sačuvani prikaz bračke prošlosti: "Brachiae Insualae Descripto".

Dr. Jerolim Blaž Bonačić iz Milne bio je šibenski biskup od 1759. do smrti, 1762. godine. Zaslužan je za izgradnju župne crkve u sadašnjem obliku. Za

potrebe nerežiške crkve tiskao je 1743. u veneciji katekizam "Nauk krstjanski".

Slobodan Štambuk, sadašnji hvarski biskup, bio je župnik Nerežišća od 1978. do 1981. godine.

Osim ove trojice biskupa, istaknuti su župnici: dr. Frane Bonačić, župnik od 1762. do 1788., koji je bio upravitelj Zavoda sv. Jerolima u Rimu; dr. Ante Miličević iz Omiša, župnik 1896. - 1903., pročuo se po polemici s povjesničarom I. Markovićem u svezi s njegovim djelom "Slaveni i pape".

Od 1400. godine do danas u Nerežišćima je rođeno 90 svećenika. Među njima je najpoznatiji dr. Ivan Dubravčić (1735. - 1802.), hvarski kanonik i profesor crkvenog prava na Sveučilištu u Padovi.

Zaslužuje spomen klarisa Marija Klara Linardović (1820. - 1875.) iz Nerežišća, nastojanjima kojima je sagrađen današnji samostan sv. Klare u Splitu. Umrla je na glasu svetosti.

Crkve

Župna (arhiprezbiteralna) crkva Gospe Karmelske najstariji spomen crkve iz 1287. godine. Povećana 1593. Današnji oblik dobila u razdoblju od 1726. do 1750. Po sudu stručnjaka najmonumentalnija bračka crkva.

Crkva sv. Margarite

Crkva sv. Roka

Crkva sv. Petra i Pavla

Crkva sv. Petra i Pavla

Ima osam oltara, monumentalni glavni oltar od raznobojna mramora s oltarnom palom Bogorodice s Djetetom i svecima Katarinom Aleksandrijskom i Ivanom Evanđelistom, vjerojatno djelo Filipa Zanibartia. Raskošno izrađeni drveni oltar Navještenja u renesansnobaroknom stilu.

Oltarna pala Gospe od Ružarja s otajstvima krunice Carla Radolfija. Orgulje je 1753. sagradio glasoviti majstor međunarodnoga značenja, svećenik Petar Nakić.

U crkvi i oko nje pokapalo se od XVI. st. do 1828. U prezbiteriju je 1784. pokopan brački knez Frederico Balbi iz Venecije, kome je postavljen i nadgrobni natpis na zidu.

Crkva sv. Jurja se nalazi na istoimenom brdu sjeverno od Nerežišća, iz XI./XII. st. Stilski pripada predromanici. U crkvi je renesansni kameni reljef sv. Jurja iz 16. st. Pripisuje se bračkom kiparu Nikoli Lazaniću.

Crkva sv. Nikole na groblju, župna crkva do XV. st. Stariji dio crkve iz XI./XII. st., a dograđena je u XIII./XIV. st. U njoj je grob bračkih arhiprezbitera s hrvatskim imenima Purča i Stojša.

Crkva Presvetog Trojstva u nerežiškom polju, čija gradnja može datirati do XII. st.

Crkva sv. Petra i Pavla iz XIII./XIV. st. s reljefom svetaca, rad Nikole Lazanića iz 1578. Na njenoj apsidi raste mali

Reljef sv. Petra i Pavla

bor koji je zaštićen kao prirodna rijetkost.

Crkva sv. Margarite prvi put se spominje 1350. Ova svetica se slavi i kao mjesna fjera 13. srpnja.

Crkva sv. Roka sagrađena iz zavjeta u XV. st.

Crkva sv. Filipa i Jakova iz XV. st. Njezin kameno

Crkva sv. Nikole u obnovi

- mramorni oltar s reljefom je po svoj prilici mletačkog autora, nastao oko 1720.

Crkva sv. Frane iz 1676. godine.

Crkva sv. Josipa iz 1710. godine.

Crkva sv. Ivana Krstitelja iz 1725. godine

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 11 sati.
Radnim danom u 19 sati ljeti, zimi ranije.
Na Uskrsni ponedjeljak održava se u Donjem Humcu procesija "Na radovanje Gospi" s početkom u 9 sati.

NOVO SELO

Župa Navještenja B.D. Marije

Župna crkva

Župa i crkva je pod imenom Navještenja B.D. Marije.

Suzaštitnik je sv. Ante Opat i Pustinjak.

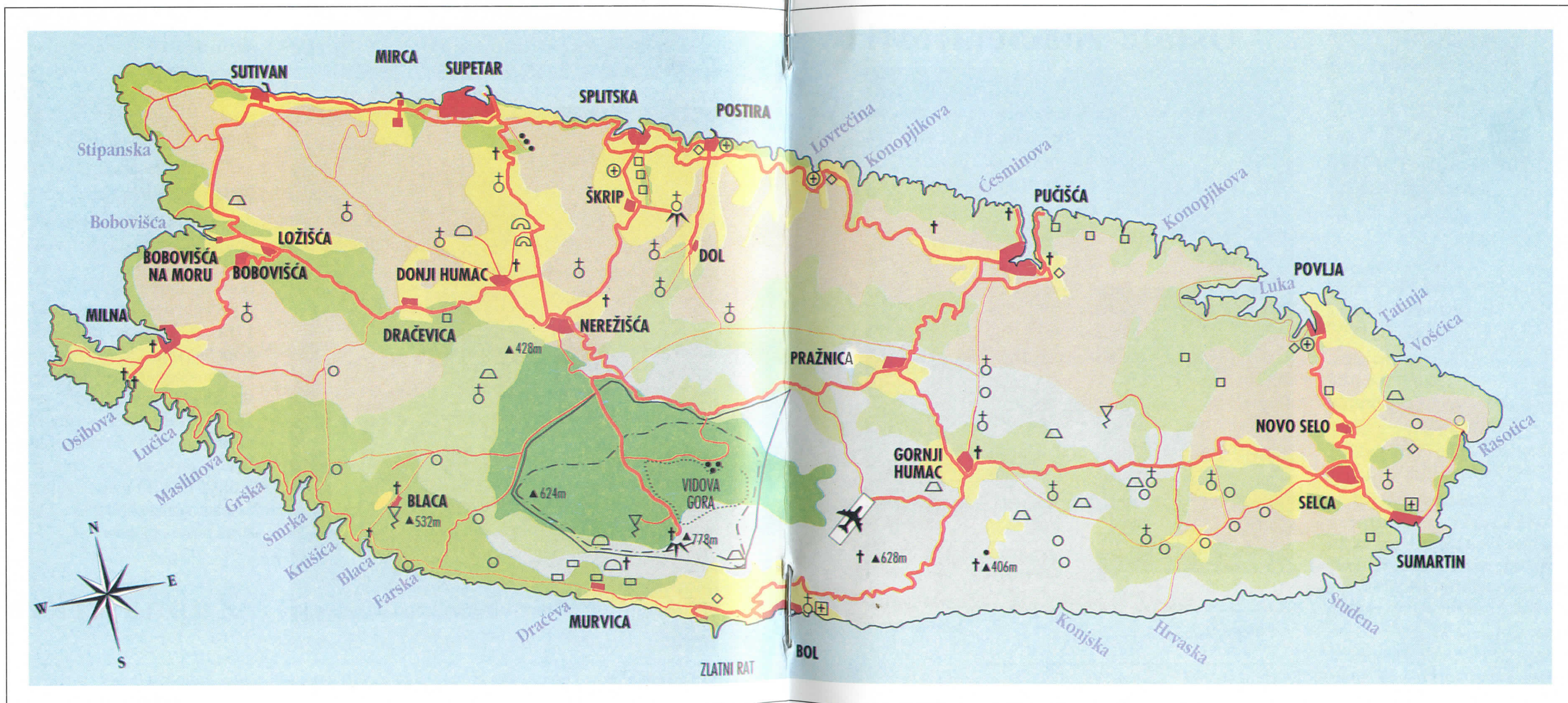
Novo Selo je nastalo od bračkih starosjedilaca i doseljenika "uskoka" s kopna, iz Poljičke Republike, u XVI. st. **Župa je prvi put osamostaljena godine 1714., da bi 1849. bila pridružena Selcima.** Od 1907. je ponovo samostalna. Svoj demografski vrhunac Novo Selo je imalo 1911. (506 duša). Imalo je najstariju školu na ovom dijelu Brača godine 1853. Ima novo groblje 1899. i noviju kosturnicu za staro groblje kod crkve. Danas župa broji 175 duša.

Župna crkva

Sadašnja župna crkva je zidana u više navrata. Njezino središte je najstarije, XVIII. st., središnji dio XVIII., a novo pročelje sa zvonikom je iz 1894. god.

Župni ured - Novo Selo, 21413 Povlja
Tel/fax: 021/639-135

KARTA OTOKA BRAČA

Sv. Ante, opat

Glavni patron župe je Navještenje B.D. Marije (25. III.), a suzaštitnik je sv. Ante Opat i Pustinjak (17. I.).

U crkvi je oltarna pala Navještenja, domaćeg majstora. Kip sv. Ante Opata je drven iz godine 1855. Drveni kip Gospe od sv. krunice je iz 1844.

U starom okviru je barokna slika sv. Josipa s djetetom Isusom. U crkvi su još noviji kipovi Presvetog Srca Isusova i sv. Ante Padovanskoga, te više novijih slika raznih svetaca.

Ostale crkvice

Na groblju je **crkvica sv. Nikole** iz 1903. g.

Na nekidašnjem početku mjesta nalazi se kameni križ iz 1876. god. i po ogradnim zidovima još nekoliko zidnih kapelica.

Ostale znamenitosti

Na početku mjesta stoji trajna kamena izložba domaćeg majstora Franje Antonijevića, a u blizini mjesta su znani kamenolomi "San Đorđ" i "Zečevo", poduzeća "Jadrankamen" d.d.

Kapela sv. Nikole, na groblju

Župna crkva, glavni oltar

RASPORED MISA:
Nedjeljom i svetkovinom prije podne.
Utorkom i petkom predvečer.

POSTIRA

Župa sv. Ivana Krstitelja

Župna crkva

Postira je primorsko mjesto smješteno na središtu sjeverne obale otoka Brača. Ime Postira je najvjerojatnije nastalo od latinske imenice pastura, što znači pašnjak, čijim je pohrvaćivanjem došlo do današnjeg pisanog i govornog oblika.

Postira se prvi put spominju 1337. Župa je osnovana 1581. dijeljenjem od matične župe Dol.

Postira imaju 1300 stanovnika.

Korijeni povijesti ovoga mjesta sežu sve do rane antike, što nam potvrđuju brojni arheološki nalazi u samom mjestu ili bližoj okolici.

U ogradnom prostoru župne crkve sv. Ivana Krstitelja, koja je smještena na vrhu postirske uvale, 1988. g. otkriveni su ostaci trobrodne starokršćanske crkve datirane iz 5./6. st.

Tu se posebno ističe krstionica s krsnim zdencem i ulomcima fresaka na sjevernoj strani, dok je u apsidi tipološki jedinstvena konfesija "L" oblika u kojoj su bile pohranjene moći titulara crkve, zasigurno sv. Ivana Krstitelja.

Župni ured - Postira, 21410 Postira
Tel./fax: 021/ 632-250

Samostan "Kćeri Božje ljubavi", 21410 Postira
Tel: 021/632-169

Postira, temelji starokršćanske bazilike VI. st.

Na brdu Mali brig, kilometar južno iznad Postira, na položaju "Mirje", prostire se veliki arheološki, do kraja neistraženi kasnoantički sklop, čiji ostaci naslućuju veće samostansko zdanje s crkvom.

Najpoznatiji arheološki lokalitet je u pješčanoj uvali Lovrečina, pet kilometara istočno od Postira, sa starokršćanskom crkvom iz 5./6. st.

Krstionica, nad čijim se krsnom zdencem uzdiže obnovljeni ciborij, nekoliko sarkofaga, veće površine sačuvanih fresaka u unutrašnjosti crkve, svrstavaju ovu arhitektonsku cjelinu među najznačajnije kasnoantičke lokalitete u Hrvatskoj.

Godine 1579., za vrijeme papinskog vizitatora A. Valerija, registrirana je crkvica sv. Ivana Krstitelja, koja će kasnije postati župna crkva. Uz ovu crkvicu grade se i druge , manje crkvice. Donosimo ih po vremenu gradnje.

Crkva sv.Duha

Utemeljena je 1614. godine. Povezana je s grobljem. Stoga i njen naziv u vjernika upućuje na duh - dušu.

Sveti Ante

Posvećena svetom Anti Padovanskom.

Crkvica je bila vlasništvo obitelji de Vitturi iz Kaštela, a poslije obitelji Mate Škarića. Tek u novije vrijeme pripada župnoj crkvi. U njoj se nalazila u pretrošnom stanju dosta vrijedna slika (platno, ulje - rad

Lovrećina, temelji starokršćanske bazilike VI. st.

mletačke škole iz 18.st.). Restaurirana je i sada se čuva u župnoj kući.

Sveti Nikola

Crkvica je pripadala Kaptolu stolne crkve u Splitu do 1912. godine kada je darovana župi Postira.

Stara je crkvica porušena, a na njenim temeljima je 1908. podignuta nova. Iznad oltara je triptih (ulje na platnu), rad domaćeg slikara naivca Pave Gospodnetića Bukovca, izrađena godine 1929.Srednja slika pokazuje sv. Nikolu kako stišava oluju. Na desnoj strani je bl. Ozana Kotorska, a lijevo sv. Terezija od Djeteta Isusa.

Sveti Rok

Nalazi se na izlazu iz mjesta prema Dolu. Posvećena je sv. Roku. Uz kapelicu je podignut kameni križ 1859. god., kada su bile održane prve misije u Postirima.

Sveti Nikola na crnoj ploči

Kapelica u obliku spomenika, novijeg je nadnevka.

Sveti Mihovil

Nalazi se na Velom brigu, na predjelu zvanom Grme. Vrlo je stara, pokrivena je na volat kamenim pločama. Ima lijep kameni oltar s udubinom za svete noći.

Gospe od Gorme

U hridi s desne strane uvale Trstena, iznad starog puta za Lovrečinu, mala je izdubljena kapelica u kojoj se nalazi mali

Gospin kip. Kapelica je stara stotinjak godina.

Sveti Josip

Kapelica se nalazi u samostanu časnih sestara. Sagradili su je mještani 1980. na uspomenu ispunjenja njihovih zavjeta.Postament na kojem se nalazi svečev kip te oltar i svetohranište izrađeno je od domaćeg, izvornog materijala - maslinova drveta.

Župna crkva

Posvećena je svetom Ivanu Ktstitelju.

Slika krštenja Isusova na rijeci Jordan, kao njegov simbol, na stropu je crkve u obliku velikog medaljona.

Na njegovu oltaru je također slika krštenja Isusova, ulje na platnu.

Crkva je građena u nekoliko navrata da bi 1863. godine dobila pročelje u neoro-maničkom stilu, kakav je i danas.

Današnje svetište je najstariji dio i vrlo rijedak pri-mjer utvrde iz renesansnog raz-doblja na čijem su vanjskom zid-nom plaštu i danas sačuvane puškarnice.

U prezbiteriju je oltar Presvetog Sakramenta s kipovima dvaju anđela koji su, kao i svodne zidne slikarije, novijega datuma.

U brodu oltara sv. Ivana Krstitelja tri su mramorna oltara posvećena: Gospi Karmelskoj sa zavjetnim baroknim kipom, sv. Ani sa svečanim kipom i palom, koja pokazuje Bogorodicu sa sv. Petrom i Ivanom, te grupom svetaca i, napokon, sv. Josipu s pripadajućom palom, na kojoj je prikazan s djetetom Isusom i grupom svetaca.

Duž zidova crkve razmještene su barokne slike križnoga puta iz 18. st., djelo venecijanske škole.

RASPORED MISA:
Ljeti u 8 i 19 sati,
zimi u 8 i 11 sati.

POVLJA

Župa Glavosijeka
sv. Ivana Krstitelja

sv. Ivan

Župni ured - Povlja, 21413 Povlja
Tel./fax: 021/ 639-135

Na mjestu današnje župe Povlja, bila je rimska poganska naseobina, pa starokršćansko središte, zatim od X. do XIV., odnosno XIX. st. benediktinska opatija sv. Ivana Krstitelja (26. lipnja). Današnji stanovnici Povalja, njih 304, najvećim su dijelom potomci izbjeglica Turskog progona u XVII. st. Do 1715. godine Povlja su bila pod župom Gornji Humac. **Od 1715. do 1854. bila su izložena kapelanija Selaca, a od 1854. do 1921. neovisna kuratija. Od god. 1921. Povlja su župa.**

Podaci o župnoj crkvi

Glavni patron sv. Ivan Krstitelj se slavi dvostruko: Svečev rođendan se slavi više od Glavosijeka, koji je glavni patron župe, jer se zadržala drevna tradicija da svećenici i puk dolaze na Ivandan, kada je benediktinski opat slavio pontifikalnu sv. misu, s mitrom i pastoralom (biskup. štapom), a

sv. Jeronim

svi pristigli svećenici bili su njegovi gositi. Osim sv. Ivana Krstitelja u župi su zavjetni blagdani: Gospa Lurdska (11.II.), sv. Ante Padovanski (13.VI.), sv. Terezija od Djeteta Isusa (1. nedjelja kolovoza).

Povijesni ostaci

Najznačajniji ostaci i spomenici vjere i kulture svakako su ostaci starokršćanske bazilike iz V./VI. st.

Pored sačuvane apside, nešto više zidina, nadvratnik glavnog ulaza, tri kapitela, predvorja krstionice, sačuvana je sama krstionica, koja je danas svetište župne (opatijske) crkve.

Kroz srednji vijek krsni zdenac poslužio je za grob na glasu svetosti preminulog kneza i monaha sv. Ivana Povaljskog, čija je uspomena u Povljima još živa.

Iz vremena benediktinaca imamo Povaljski prag, Povaljsku listinu (preslik), te konačno opatijsku crkvu, kako stoji uklesana u nadvratniku današnje župne crkve.

Ova je inače veoma zanimljiva. Pobočne lađe su građene 1925. godine. Središnja lađa godine 1793., a svetište i južna kapela prije gotovo 1500 godina, i to kao krstionica s predvorjem starokršćanske bazilike.

Crkve

Na terenu župe postoje još tri crkvice: **Sv. Josipa** (1902.), na groblju, **sv. Antuna Padovanskoga**, na Punti i **sv. Antuna Pustinjaka**, na starom putu za Novo Selo, obje podignute 20.-ih godina XX. st. na mjestu ranijih dotrajalih crkvica. U njima se slave sv. mise na Sve Svete, te 17. siječnja i 13. lipnja.

crkvica sv. Josipa

Župna crkva - portal starokršćanske bazilike (VI. st.)

Gospa od Ružarja

Župna crkva, te starokršćanski kompleks mogu se razgledati po dogovoru, te prije i poslije Službe Božje.

Kulturni i povijesni spomenici

Osim župne crkve, u okvu crkvenog dvorišta mogu se vidjeti originalne freske, kopija Povaljskog prega i preslik Povaljske listine (iz XII. sv.), barokne slike: Sv. Obitelji, Ecce Homo, te sv. Jeronima. Drveni Kipovi sv. Ivana Krstitelja i sv. Jeronima (iz 1842.), Bazzanijeve orgulje, upravo temeljito restaurirane, iz 1838. Kip Gospe od ruzarija, domaćeg majstora Kuljiša 1856. Srednjovjekovni benediktinski kapitul, danas sakristija. Nad crkvom bdije zvonik s originalnim zvonima iz 1872. godine. Razgledanje po dogovoru.

RASPORED MISA:

Svagdanja sv. misa je pretežno predvečer, a nedjeljna i blagdanska prije podne. Ljeti još ima jedna nedjeljna i blagdanska, večernja sv. misa.

PRAŽNICA

Župa sv. Ante Opata

Pražnica su drevno srednjovjekovno naselje, a spominje se već u XII. st. Pučanstvo sačinjavaju: pastiri, radnici i poljodjelci. U mjestu su dva kamenoloma i pet klesarskih radionica te jedna radionica za obradu plastike. Ima četverogodišnja škola, dječji vrtić, HPT, telefon u skoro svakoj kući, dvije prodavaonice, gostionica, a u očekivanju smo protoka žive vode s izvora. Prometuje se s drugim mjestima autobusom, iako se danas ljudi kreću više osobnim vozilima.

Matične knjige su se vodile od 1500. god., ali su izgorjele u II. sv. ratu, pa se danas vode od 1945. god. U II. sv. ratu je izgorjela župna kuća, koja je kasnija popravljena, a i škola koju je držala Crkva. Ruševina i danas stoji kao sablast podsjećajući na ta tragična vremena.

Ime župe izvorno je Pražnica. Porijeklo ovoga imena u vezi je s glagolom pražiti (usp. na Braču praženi kruh i suprašка - zapretena žerava). Toponim podsjeća na davno paležom očišćene terene radi dobivanja obradiva tla.

Župna crkva

Župni ured - Pražnica, 21424 Pražnica
Tel: 021/647-074

Sv. Klement

Povijest

Istočno od Pražnica, uokolo **crkve sv. Jurja**, bilo je srednjovjekovno naselje Straževnik, potvrđeno u ispravi početkom XII. st. Ovo naselje dijelilo je dugo istu sudbinu s Pražnicama, sve do XVI. st kad je zamrlo, a Straževničani se raselili po Pražnicama i Pučišćima. “Selo na Pražnicah” spominje Povaljska listina 1184. g.

U ispravama iz XV. st. navode se Pražnica i Straževenik u vezi s naseljavanjem Pučišća, koja su do tada bila njihovo područje s granicom u današnjim Solinama u pučiškoj luci. Crkvene vizitacije krajem XVI. st. ne spominju Straževnik. Njegov župnik Marin preselio se u Pražnice. Ondje sagradiše **župnu crkvu sv. Ante Opata**.

Župna crkva sagrađena je 1400. godine u čast sv. Ante Opata (17. siječnja). To je glavni patron župe, uz suzaštitnika sv. Klementina pape i mučenika, koji se također slavi.

Župna crkva je proširena 1766. g., a posvećena 1802. god. od biskupa Anđela Petra Gallija. Godine 1885. ponovo je proširena. Ima pet mramornih oltara i šesti mramorni prema puku.

U župnoj crkvi je zanimljiv glavni oltar u baroknom stilu s kamenim reljefom koji prikazuje sv. Obitelj u gornjem prostoru, te svece Antuna i Ivana Krstitelja u donjem dijelu, rad škole Nikole Firentinca.

Na pobočnom oltaru s desne strane kameni je reljef koji u donjem dijelu prikazuje sv. Jerolima u spilji, a u gornjem polukružnom zabatu, koji je u obliku školjke, nalazi se Bogorodica s Djetetom iz XVI. stoljeća. Ikonografski elementi s reljefa upućuju na radove poznatog majstora Andrije Alešija, koji je ovamo dolazio i uzimao kamen za svoje umjetnine po Dalmaciji.

U župi se posebno doživljava Vazmeno otajstvo, te blagdani zaštitnik i suzaštitnik župe, Tijelovo, Velika Gospa, Svi Sveti i Božić. Nedjeljna misa je u 9, odnosno u 11 sati. Svakodnevno prema duljini dana: zima - ljeto od 16 do 19 sati.

Ostale crkvice

Crkva sv. Jurja u Straževniku. Do nje se može doći i iz Gornjega Humca. Predromanička je crkvica.

Vrata su iz XVI. st. u gotičkom stilu. U crkvici su lijepe arkade, bačvasti svod i polukružno svetište. Nad pročeljem zvonik na preslicu. Zvonik je zidan istim četvrtastim kamenjem kao i crkvica, a ona se spominje godine 1111. Ovaj se zvonik smatra najstarijim poznatim zvonikom na preslicu u Dalmaciji.

U crkvi je vrijedan renesansni reljef iz XV. stoljeća. U zabatu reljefa je Bogorodica s Djetetom, a donji dio pokazuje ispaćena Krista u klečećem stavu podržavana od dva anđela, a donji dio, koji je mlađi, prikazuje borbu sv. Jurja s krilatim zmajem koji izlazi iz pećine.

Ovaj dio reljefa upućuje na bračkog autora Nikolu Lazanića.

Crkvica sv. Klementa je na Klinjim glavama, gdje je bilo groblje Straževničana. Crkvica je zaklonjena visokim i strmim česminama. U crkvici je reljef koji prikazuje mladolikog papu Klementa s uklesanom godinom 1534.

Pražnica i Straževnik čuvaju nekoliko vrlo značajnih i kvalitetnih reljefa. Nije stoga bez

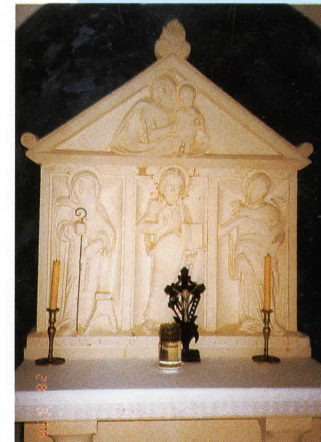
crkvica sv. Jurja - Straževnik

razloga pretpostavka A. Jutronića, koji porijeklo velikog umjetnika Andrije Buvine, majstora znamenitih vrata splitske katedrale, nalazi u plemenu pražničkih Buvinića, koji se ovdje kontinuirano spominju od kraja XV. stoljeća do danas.

Crkvica sv. Ciprijana. Put alejom velikih čempresa vodi nas na mjesno groblje gdje se nalazi crkvica sv. Ciprijana iz XIII. st. U njoj je renesansni kameni reljef iz 1467. god. koji ima značajno mjesto u povijesti umjetnosti Dalmacije. To je najstariji renesansni kameni reljef na Braču. Reljef je omanji poliptih s tri uokvirena prostora. U sredini je prikazan Krist u stavu blagoslova s otvorenom knjigom. S lijeve je strane sv. Ante Opat, a s desne sv. Ivan obučen u kostrijet. U zabatu je isklesana Bogorodica s Djetetom.

crkva Svih Svetih

Sv. Ciprijan

Smatra se da je ovaj reljef djelo poznate radionice glasovitog Nikole Firentinca.

Crkvica Svih Svetih se nalazi, kako mještani nazivaju, na Selu. Podigao ju je godine 1638. A. Mihovilović u kojoj su još u XVII. st. nazočni elementi romaničko - gotičkog stila. Ima zvonik na preslicu, a na nadvratniku je natpis s godinom gradnje.

RASPORED MISA:

Nedjeljna u 9, odnosno u 11 sati.

PUČIŠĆA

Župa sv. Jeronima, crkvenog naučitelja

procesija u čast BDM

Kršćanstvo je na prostor romanskih Pučišća/Stipanska luka i Pučiški dolac zarana došlo. To potvrđuje pronađena starokršćanska bazilika iz VI. st. Iz pretkršćanskog razdoblja uočeni su tragovi života u mjestu i na prostorima vila rustica (Čad, Dubrova, sv. Juraj). Nadgrobne stele, oltar Jupiteru, mramorne figure, novac, amfore, rimske vode svjedoče o tome.

Župni ured - Pučišća, 21412 Pučišća
Tel:021/633-192

Samostan "Služavke malog Isusa", 21412 Pučišća
Tel: 021/633-191

Dolaskom Hrvata nastaje nova simbioza vjere i kulture.

U crkvi sv. Stjepana nastavlja se život župe. Naime u sačuvani dio starokršćanske bazilike dograđena je starohrvatska crkva (XI. st.). U tim prostorima benediktinci su "molili i radili". Zbog otežanih prilika življenja uz more u srednjem vijeku, veći dio stanovnika se premješta u unutrašnjost i osniva Straževnik.

Oni koji su ostali bit će vezani uz crkvu sv. Stjepana. Župljani Pučišća i Straževnika bit će neko vrijeme pod pastoralnom skrbi župe Pražnica. Poslije 1420. g. iz prostora Straževnika i Pražnica stanovništvo se spušta u pučišku uva-lu. Za obranu mjesta podignuto je 13 kula.

1566. g. Pučišća se osamostaljuju i postaju zasebna župa. Prvotna župna crkva tih "novih Pučišća" dila je BDM na Batku koju je 1482. g. sagradio Ciprijan Žuvetić. Prvi župnik bio je Bernardin Prodić.

Od 1576. g simbol župe Pučišća je nova crkva sv. Jeronima.

Župna crkva sv. Jeronima

Župna crkva svetog Jeronima započela se graditi s osnutkom župe 1566. g. Dovršena je 1576. g. Crkva je bila proširena i preuređena 1750. g. (Ignac Macanović).

Sadašnji oblik crkva je dobila poslije produljenja 1856. g. Ta trobrodna crkva ukrašena je sa 7 oltara i onim prema narodu.

Oltar (prvotni) s kipom sv. Jeronima izgradio je u maslinovu drvu Franjo Čiočić, umjetnik s Korčule, 1578. g. Dio te kompozicije ugrađen je kasnije (XVIII. st.) iznad glavnog oltara. Glavni oltar s lijepim tabernakulom vjerojatno je izradio Bertapelle.

Oltar sv. Roka obogaćen je svečevom slikom, koja je djelo škole Palme Mlađeg. Nastala je početkom XVII. st. Godine 1986. bila je ukradena i 1987. pronađena. Na restauraciji slike uočene su vedute Splita i dio o. Brača. Dio oltara sv. Roka je vrijedni drveni antependij.

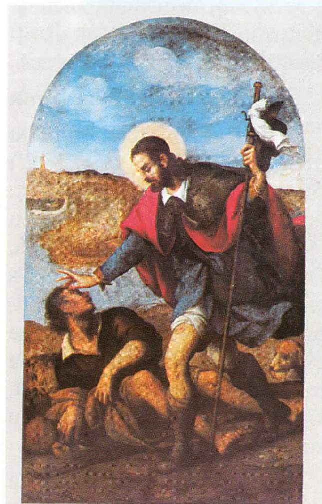
Raspelo - Sv. Križ (na oltaru Sv. Križa) djelo je nepoznatog majstora i "najljepši primjer drvene plastike s konca XV. st. na Braču" (Josip Belamarić).

Oltar sv. Ante Padovanskog jedan je od najlje-

crkva BDM na Batku

sv. Roko - XVII. st.

kruna bunara

pših baroknih oltara na o. Braču.

Mala zanimljivost ž. crkve je i "crna Gospa" - ikona izrađena u samostanu "Skopos na otoku Zakintu u Jonskom moru" (Zoraida Demori-Staničić).

Ljepotu crkve uljepšavaju orgulje. Sagradio ih je 1793. g. Gaetano Moscatelli. 1856. g. obnovio ih je i povećao Josip Girardi.

Crkva sv. Stjepana

Na današnjem groblju pronađena je (1997. g.) starokršćanska bazilika iz VI. st. Istraživanja su pokazala veličinu i jednostavnu ljepotu tog zdanja. Dio ljepote su sačuvana apsida s trijumfalnim lukom, pod, prozorske tranzene, dio kamene plastike. U toj crkvi dograđena je starohrvatska crkva u XI. st. U tom prostoru pronađeni su starohrvatski grobovi.

Taj prostor je majka mjesta i kršćanstva u mjestu. Tu su benediktinci molili i radili, a augustinci od 1601. ili 1603. do 1791. g. ostavili pobožnost Gospi od Utišenja.

Sv. Juraj

Zapadno od Pučišća, na Veloj Bračuti, sagrađena je u XIII. st. crkva sv. Jurja. U njoj je reljef sv. Jurja sa svecima, djelo škole Andrije Alešija. Uz ovu crkvu živjeli su pustinjaci, čuvari crkve.

Crkva BDM na Batku

Pobožni Ciprijan Žuvetić, sagradivši prvu kulu u mjest (1467. g.), podigao je i obiteljsku crkvu. Poliptih u kamenu - BDM i sveci izradio je Nikola Radojković 1482. g. Ova crkva je župno svetište BDM, što pokazuju i zavjetni darovi. Crkvicu krasi zvonik na preslicu u kojoj je zvono iz 1575. g.

Crkva sv. Lucije

Crkva je na Racu iznad župne crkve. Sagradio ju je Ivan Nikola Žuvetić 1563. g. U crkvi je slika na drvu s Bogom Ocem, anđelima i svecima.

Crkva sv. Roka

Obitelj Mladineo sagradila je 1607. g. kapelicu sv. Roku. Glasoviti Juraj Mladineo, upravitelj venecijanske galije, produljio je tu kapelicu 1686. g. Crkva je obnovljena i 1848. U crkvi su drveni kipovi sv. Roka i svetaca.

Crkva Gospe Lurdske

Sagrađena je 1906. g. u Čelu, na ulazu u mjesto. U crkvi je lurdska špilja s kipovima BDM i Bernardice.

Ovom popisu treba dodati devastirane crkve sv. Duje na Dubrovi i sv. Nikole na Lanterni (sagrađena 1854. g.).

Župna kuća svojevrsni je muzej i arhiv, tu su pohranjeni vrijedni spisi župne matice (iz 1566. g.), dio rukopisa župnika i povjesničara Andrije Cicarellija. Najvrijednije što čuva arhiv je Povaljska listina iz 1184. g. "To je ovjerovljeni prijepis kartulara povaljskog samostana i najstariji sačuvani spis napisan ćirilicom u hrvatskim stranama" (dr. Ivan Ostojić).

Crkveno ruho (misnica iz 1629. g.) i namještaj (križevi, kandale, svijećnjaci,...) svojevrsni su mali muzej.

Brački bijeli kamen u raznim nijansama i vrstama obrade ovdje ima svoje ishodište. Kamenolom

ostaci ranokršćanske crkve s narteksom u unutrašnjosti

Veselje zakupio je 1455. g. Andrija Aleši. Kamen je svojevrsni poslanik ovoga mjesta od Amerike, preko Europe do Australije. U mjestu se nalazi Klesarska škola (jedina te vrste u državi) s izložbom radova učenika.

Župa Pučišća iznjedrila je lijepi broj značajnih osoba na raznim poljima djelovanja. Kroničari Vicko Prodić (1628. - 1666.) i Andrija Cicarelli (1759. - 1822.); stari književnici Jure Žuvetić (XVI. st.) i don Sabe Mladinić (XVII. st.); umjetnici i graditelji: Nikola Radojković, Trifun Bokanić, Ivan Puljizić (XVIII. st. - graditelj i konstruktor, radio na dvoru pape Inocenta X.). U XX. st. djelovali su kipari Branko Dešković i

kapitel oltara starokršćanske bazilike

Valerije Michieli.

Značajne osobe iz XX. st. potekle iz Pučišća svakako su fra Jerolim Mihaić (pokopan na brdu Nebo u Sv. zemlji), fra Karlo Eterović-Sorić i o. Hijacint Eterović (USA).

U mjestu se povremeno upriličuju izložbe u velikoj dvorani hotela Porat. U tom kompleksu je i knjižnica koja je sljednik hrvatskog skupa iz 1868. g. prve hrvatske čitaonice na otoku.

Ime Pučišća nastalo je od pohrvaćene riječi puč (lat puteus), koja znači studenac.

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 8 i 10.45 sati

SELCA

Župa Gospe Karmelske

Župa i njene crkve

Na crkvenom planu Selca su od 1747. zasebna kapelanija ovisna o Gornjem Humcu (od te godine vode se i cjelovito sačuvane matične knjige), a samostalnom župom postaju 1815. Zaštitnica župe je Gospa Karmelska (Gospa od Karmena), koja se svečano slavi kao prava "fjera" svake godine 16. srpnja, a to je i Dan općine.

Gospi Karmelskoj posvećena je i tzv. **STARA CRKVA**. Vjerojatno je to prva crkva u Selcima koja se u prvoj polovici 17. stoljeća spominje kao "Gospa na Selcih". Ona je rasla zajedno s naseljem, te kao župna crkva dosegla sadašnje dimenzije 1850., odnosno sa zvonikom na preslicu 1871.g. U njoj je nad glavnim oltarom kip Gospe od Karmela "u zlatnoj odjeći" (iz 1850.).Upravo je u tijeku temeljito obnavljanje ove crkve.

Kada ni tako proširena više nije mogla pratiti porast stanovništva, pristupilo se gradnji velike (42x22 m) **NOVE CRKVE** za vrijeme župnika **don Slavka Štambuka**, a uz upornu inicijativu **Vjekoslava Štambuka**. Godine 1919. izabran je ambiciozni projekat, u istočno-romanskom stilu, austrijskog **arhitekta Adolfa Schaufa**, a na Gospu Karmelsku 1921. svečano je položen prvi kamen na prostoru koji su do tada zauzimale župska kuća i crkvica Gospe Miraške (od Pohođenja). Nakon dužeg prekida, zbog pomanjkanja sredstava, gradnja je nastavljena tek 1940. godine pod vodstvom novog župnika **don Luke Trebotića**, te opet poslije Drugog svjetskog rata, kada je, usprkos smetnjama vlasti i velikoj oskudici, dovršen zvonik (45 m) i crkva donekle uređena iznutra. Dana 17. srpnja 1955. svečano ju je posvetio kao novu župnu crkvu Krista Kralja novoimenovani pom. **biskup Andro Štambuk**, Selčanin, koji je već sljedećeg mjeseca, nakon iznenadne smrti, u njenom svetištu i pokopan. Godine 1956. **Ivan Meštrović** je za ovu crkvu modelirao i darovao veliki **kip Srca Isusova** (2,10 m), koji je, izljeven u bronci od granatskih čahura, postavljen u prezbiteriju, a u kamenoj verziji na pročelju crkve između kipova *sv. Ćirila* (Karmen Štambuk) i *sv. Metoda* (Paško Čule). Karmen Štambuk također je modelirao reljefe sv. Justina nad glavnim ulazom, te sv. Petra i Pavla i evanđelista na kamenoj propovjedaonici. Crkva još nije dovršena, a važniji planirani detalji su: kasetirani hrastovi strop glavne lađe, oltar Presvetog Sakramenta, mozaik na svodu apside, križni put...

Župna crkva

Stara crkva

OSTALE CRKVE na području župe su starohrvatske **svetog Tome** na istoimenom brdu i **Svete Nedjelje** (nekoć sv. Marije) na Gracu. **Gradac** je bio značajno bračko srednjovjekovno naselje, sjedište bračkih sudaca. Iz njega je potekao i **Dujam Hranković**, nerežiški natpop i hvarski biskup, prvi bračky kroničar (**"Opis otoka Brača" – 1405.**). Tu je i crkvica **sv. Nikole** u vrhu mjesta (1902.), **bl. Augustina Kažotića** kod Nagorica (1955.) i **sv. Josipa** u Podsmrčeviku (1962.), te kapele **sv. Stjepana** na Pliši, **Gospe Lurdske** na Točilu (1925.) i (minijaturna) **sv. Ante**.

Župni ured - Selca, 21425 Selca, Trg S. Radića 7
Tel/fax: 021/ 622-089

Samostan sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga, Tel: 021/ 622-005

Pogled u povijest

Selca se **prvi put spominju u Povaljskoj listini (1184.)**, vjerojatno kao posjed ili pastirska nastamba. Godine 1614. zabilježeno je da na tom mjestu ima nekoliko pastirskih kuća. Početkom 19. stoljeća Selca broje oko 400 stanovnika. U drugoj polovici stoljeća doživljavaju ubrzani rast i pravi procvat da bi početkom 20. stoljeća dosegla maksimalnu brojku od 2300 stanovnika. Danas, pri njegovom kraju, nakon mnogostrukih iseljavanja, mjesto ima oko 1000 stanovnika, od čega stotinjak u **selačkim zaseocima: Nagorincu, Naklu, Osridcima, Podsmrčeviku, Naselima i Zagvozdu.**

I na političko-kulturnom te gospodarskom planu Selca proživljavaju svoje "zlatno doba" potkraj 19. stoljeća i postaju, uz značajni doprinos veleposjedničke porodice Didolića, jedno od uporišta narodnog preporoda u Dalmaciji. Najistaknutiji Selčanin tog vremena, a možda i uopće, je **Toma Didolić Mlađi**, zastupnik u Dalmatinskom saboru, prvi predsjednik novoosnovane (1885.) općine Selca. Prvenstveno njegovom zaslugom već 1877. u Selcima je osnovan brački **ogranak Matice hrvatske**, a jedan je od glavnih utemeljitelja narodnog **društva i čitaonice "Hrvatski sastanak" 1888.** godine. Svojom čitaonicom, knjižnicom i široko razgranatim djelatnostima u narodnom duhu, to je društvo uspješno promicalo prosvjetu, kulturu i razna umijeća. Njegov prvi počasni član bio je slavni biskup J. J. Strosmayer, a pohađali su ga brojni uglednici hrvatskog političkog i kulturnog života. Golema je šteta što je u kolovozu 1943., kada je talijanska vojska spalila Selca, uz više od 90% selačkih kuća, vatra progutala i dokumentaciju i inventar društva.

crkvica sv. Nedjelja na Gracu

crkva sv. Tome

Od 1894. do 1907. u Selcima djeluje kao općinski liječnik dr. Matej Bencur, tj. značajni slovački književnik **Martin Kukučin**, koji svojim najpoznatijim romanom **"Dom u strani"** portretira Selca na prijelazu stoljeća.

Godine 1907. bila je osnovana **Zanatska obrtna škola** za kamenoklesare pod ravnanjem češkog profesora Barde.

Spomenici

Uz najznačajniji selački spomenik – monumetalnu župnu crkvu – vrijedi istaknuti:

Spomenik Tolstoju, prvi u svijetu, što je svakako značajni kuriozitet Selaca, postavljen 1911., odnosno 1914. u novouređenom mjesnom perivoju na prostoru dotadašnjeg groblja. Kamenu bistu isklesao je spomenuti profesor Vatslav Barda sa svojim učenicima prema modelu svoga brata Jaroslava.

Spomenik hrvatskom velikanu Stjepanu Radiću, prvi na primorju i među prvima uopće (brončana bista je mladenački rad Antuna Augustinčića), podignut je 1938. – uz 50. obljetnicu "Hrvatskog sastanka" – na prostranom mjesnom trgu (tada Jelačićev trg, danas Radićev, a tada i danas za Selčane uglavnom jednostavno – Pjaca),

Spomenik H.D. Genscheru (1994. – autor biste je Jose Gomes iz Valencije) izraz je zahvalnosti njemačkoj vladi i narodu za dragocjenu podršku osamostaljenju Hrvatske.

Spomenik papi Ivanu Pavlu Drugome, proročkom svjedoku istine i branitelju prava čovjeka i (malih) naroda, velikom prijatelju Hrvata – isklesan od bračkog kamena u naravnoj veličini – djelo je kipara

Papa Ivan Pavao II.

Stjepan Radić

Lav Nikolajević Tolstoj

Hans Dietrich Genscher

Kuzme Kovačića, izabrano između 45 natječajnih radova hrvatskih umjetnika. Otkriven je s veličanstvenim slavljem 7. rujna 1996.

Netko je nazvao Selca "mjestom biskupa i pjesnika"; biskupi su, zaredom, spomenuti Andro Štambuk, pa Celestin Bezmalinović, i sadašnji hvarski biskup Slobodan Štambuk... A suvremeni pjesnici su: Zlatan Jakšić i Drago Štambuk (članovi DHK-a), Ante Nižetić i Neva Kežić, te mlađi koji nadolaze.

U Selcima se u okviru Kurtulnog ljeta održava prestižna pjesnička manifestacija Baštinskih dana "Croatia rediviva - Ča-kaj-što", pravi blagdan hrvatske poezije. Dosadašnji laureati maslinovim vijencem su: Zlatan Jakšić, Drago Štambuk, Jakša Fiamengo, Božica Jelušić, Vesna Parun, Luko Paljetak i Tonko Maroević.

RASPORED MISA:
Nedjeljne mise: u 10 i (ljeti) u 19 sati

SPLITSKA

Župa Uznesenja Marijina

Župna crkva

Na cesti iz Supetra prema Postirima smjestila se u maloj uvali Splitska sa oko 250 stanovnika. Splitska svojom ljepotom i smještajem svoje uvale privlači mnoge turiste, tako da se ljeti broj stanovnika znatno poveća.

Ime Splitska nastaje kad je grad Split postao jako trgovačko središte, a otok Brač toliko napučen da je bila potrebna njihova uzajamna veza. Tako je Splitska dobila svoj naziv označujući "luku Splita" u 7. st. Ona je vrijedan spomenik ambijentalnog graditeljstva.

Hrvati se ovdje nastanjuju početkom 13. st. Pri dolasku obnavljaju bratovštinu Blažene Djevice Marije Stomorene, čija je crkvica ondje već i otprije postojala.

Godine 1228. crkvicu sv. Marije obnavljaju sedam obitelji iz Škripa, zidaju tri zajednička groba.

Tadašnje osnivanje naselja spriječila je najezda gusara, tako da su se Splitskari morali povući u Škrip, gdje je bilo sigurnije.

Novo se naselje tek počelo razvijati u 15. st. Obnavlja

Župni ured - Splitska, 21410 Postira
Tel: 021/632-250

se tada i crkvica svete Marije.

U Splitskoj je sredinom 17. st. stolovao brački knez Mlečanin Cristofo da Canal. Zahvaljujući njemu mjesto je od tada brzo napredovalo.

Na putu prema Škripu nalazi se iz 6. - 7. st. starokršćanska **crkva sv. Jadre.** Sačuvana je njena apsida koja je s unutarnje strane oblog oblika, a s vanjske u ravnom sklopu crkve. Uz nju je bila najvjerojatnije i kuća svećenika.

U luci Splitska izvađen je dio starokršćanskog reljefa s dvije ovce i križem, što je sada izloženo u Bračkom muzeju u Škripu.

Župna crkva najvjerovatnije je nastala od crkvice Blažene Djevice Marije Stomorene. Ističe se kasnorenesansnim oltarom s poznatom slikom L. Bassana iz godine 1577. - 1622. koja predstavlja Blaženu Djevicu Mariju sa svecima.

crkvica na groblju

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 10 sati.

SUMARTIN

Župa sv. Martina

samostan i crkva sv. Martina

Sumartin je nastao od izbjeglica iz Makarskog primorja na početku kandijskog rata (1645.-1669.). Predvodio ih je gvardijan makarskog samostana fra Petar Kumbat.

Zaustavili su se na istočnom dijelu otoka Brača u uvali između Radonje i Jame, u ono vrijeme zvanoj SITNO.

Na mjestu gdje je danas crkvica sv. Martina našli su malu

Župni ured - Sumartin, 21426 Sumartin
Tel: 021/648-100

i zapuštenu crkvicu sv.Martina po kojoj se mjesto prozvalo sv.Martin – Sumartin.

Pod vodstvom franjevaca nova je kršćanska zajednica formirana sredinom 17. stoljeća, a pripadala je župi Gornji Humac.

Sumartin je proglašen samostalnom župom 26. IX. 1714. godine, a prvi je župnik bio fra Frano Borojević, mještanin.

Na mjestu gdje je bila stara crkva sv. Martina sagrađena je nova, tj. današnja.

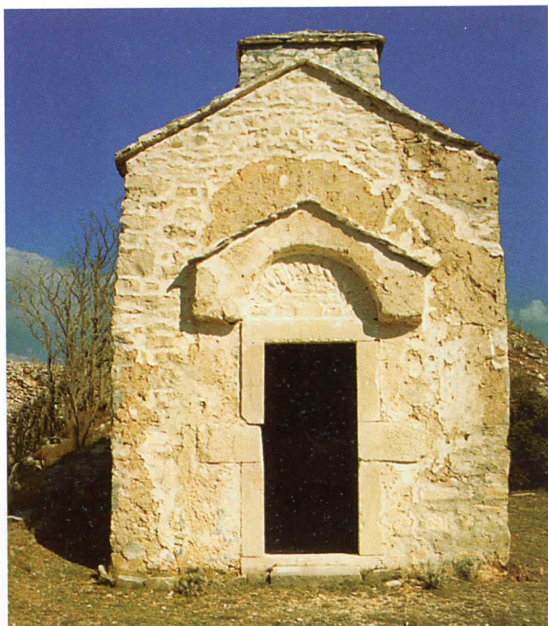
Stara je srušena u ožujku 1911. godine. Blagoslov temeljnog kamena nove crkve obavljen je 2. VIII. 1911. godine, a dovršena je 1913. godine i blagoslovljena na blagdan sv. Martina 1913. godine.

Crkva je građena prema nacrtu arh. Pressela, izvođač radova bio je Vice Barić iz Makarske, a investitor fra Ante Gilić.

Crkvica sv. Nikole na Kruški

Na sjeverozapadnoj strani Sumartina, među najstarije ranoromaničke crkve (11.-12.) na Braču ubraja se crkva sv. Nikole na Kruški u Sumartinu.

Budući da su joj vanjski obris i unutrašnjost oživljeni vitkom kupolom četvrtastog oblika (Davor Domančić), spada

crkvica sv. Nikole

među najljepše crkve tog tipa na Braču.

Pod zaštitom je Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu.

Misa: iduće nedjelje po blagdanu u 10 sati.

Crkvica sv. Roka

Sagradili su je doseljenici iz Velikog Brda 1696. godine, kasnije je predana franjevcima. Nalazi se istočno od Sumartina, na samom rtu otoka Brača, gdje je kasnije podignuto mjesno groblje.

Misa: na blagdan sv. Roka u 17 sati, na blagdan Svih Svetih u 15.30 sati.

Kapelica sv. Spiridona

Nalazi se usred Sumartina na Glavici.

Misa: na blagdan 14.12. u 15.30 sati.

LUČICA:na sjevernom dijelu Sumartina u blizini uvale Lučica. To je spilja zvana "Lučica" u kojoj je postavljen oltarić i kip BDM, u znak zahvalnosti Gospi što je spasila žene i djecu za vrijeme II. svjetskog rata

crkvica sv. Roka

(1943.-1945.). Bogoslužje je otpočelo 16. rujna 1945.

Misa: na treću nedjelju (predzadnju!) rujna u 10 sati.

Samostanska biblioteka. Još od početka samostana stvarao se bibliotečni fond, koji je obogatio svojim darom knjiga fra Andrija Staničić, provincijal.

crkvica sv. Spiridona

Muzej: sadrži vrijedne umjetničke slike, npr. ranobarokna Posljednja večera iz II. polovice17. stoljeća, barokna slika na kamenoj ploči iz 18. stoljeća. Tu su još neke vrijedne knjige i rukopisi, zatim matične knjige od 1665. do 1755. godine pisane bosančicom.

RASPORED MISA:

Mise u župnoj crkvi: nedjeljom i blagdanom u 10 i 17 (19 ljeti) sati; radnim danom u 17 (19 ljeti) sati.

Crkva ima tri oltara: Presvetog sakramenta, sv. Ante i Gospe od Anđela.

Procesije kroz mjesto: V. Petak, sv. Ante, Gospa od Anđela i sv. Martin.

MUZEJ OTVOREN

prema dogovoru

SUPETAR

Župa Navještenja Marijina

Supetar je najveće bračko mjesto i važno političko, kuturno i upravno središte.

Supetar dobiva status grada 1997. g.

U župi su dvije redovničke zajednice: Samostan Družbe kćeri Božje ljubavi i Samostan Milosrdnica.

Supetar kao naseobina datira iz doba starog Rima. O tome govore spomenici: “Rimska vila” pokraj mjesnog groblja, dva starokršćanska sarkofaga kod crkve sv. Nikole i rimski mozaik iz VI. st. koji je otkriven 1975. g. pokraj župne crkve. Pronađeni mozaik je pod starokršćanske bazilike sv. Petra “in portu sancti Petri”. Vizitator Valier 1579. godine spominje noviju crkvu sv. Petra “u gradnji”.

Odredbom biskupa Cedulina Supetar se odcjepljuje od Donjeg Humca 1579. godine i postaje samostalna župa. Povjesničari drže da je župa formirana tek 1604. kad se obnavlja crkva.

Početkom XVIII. st župna crkva stradava u požaru, pa se “iz pepela” podiže 1733. godine nova barokna Vitaljićeva

pročelje župne crkve i zvonik

Župni ured Supetar,
Kipara Rendića 6, 21400 Supetar
tel/fax: 021/631-329

Samostan Družbe kćeri Božje ljubavi
tel: 021/631-452
Samostan Milosrdnica
tel: 021/630-041

mozaik iz VI. st. - pod bazilike sv. Petra

crkva posvećena BDM. Budući da je ta crkva u drugoj polovici XIX st. bila mala, dograđuje se i produžuje za polovicu. Tako godine 1887. župna crkva dobiva današnji izgled. Crkvu je posvetio biskup Carev 28. VI. 1892. godine.

Grad Supetar je dobio ime po prvoj crkvici-bazilici sv. Petar (=Su-Petar). Tako Supetar ima svog zaštitnika sv. Petra (29. VI.)

Zavjetni zaštitnik je sv. Viktor, čije relikvije se nalaze ispod glavnog oltara, a donesene su iz rimskih katakombi godine 1853. Blagdan se slavi 2. V.

Kroz povijest Supetra bilo je niz istaknutih župnika: Pavao Brsatić (1694. - 1762.) gradi crkvu; Bartul Durlindan (1764. - 1786.) umire na glasu svetosti (grob mu se nalazi pred glavnim vratima ž. crkve); Luka Papafava, Miho Pušić i Slobodan Štambuk postaju hvarski biskupi.

Od svećenika-kapelana treba spomenuti don Grgu Bučića (1912. - 1917.), uzora kreposti i samoprijegora, i don Dragu Bosiljevca (1918. - 1925.), prijatelja siromašnih graditelja samostana Gospe od Zdravlja i prvog upravitelja Građanske škole.

U crkvi su barokne orgulje Petra Nakića iz 1753. godine, relikvijari braće Vicka i Feliksa Torinija, oltari i oltarne pale iz XVIII. st., te bogato izrađeni znakovi bratovština tzv. ašte.

U malom župnom muzeju pokraj crkve značajni su predmeti, slike, spisi, knjige, zavjetni brodovi, kaleži i relikvijari.

Najvrjednije slike na drvu su sv. Obitelj i Pjeta iz XVI. st., portret Bartolomeja Durlindama i dr.

Zvonik je visok 35m, a sagrađen je 1861. godine.

Na mjesnom groblju se uz crkvu sv. Nikole treba

dva gotička kapitela u službi “škropionice”

raka sv. Viktora u procesiji

spomenuti vrijedni spomenik Pjeta supetarskog kipara Ivana Rendića i Mauzolej obitelji Petrinović, rad Rosandića.

U Supetru je i **crkva sv. Martina** iz 1797. godine. Iznad Supetra se nalazi: **zavjetna crkva sv. Roka**, sagrađena 1632. godine, **crkva sv. Luke** sa starim crtežom broda na žbuki iz XI. st., **Svetište Gospe Lurdske** podignuto početkom ovog stoljeća na polju Celina.

malo svetište Gospe Lurdske

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 10.30 i 19 sati;
radnim danom u 19 sati.

MUZEJ OTVOREN:
od 1. VI. do 1.IX. svakog dana od 10 do 12 i od 19 do 23 sata.

SUTIVAN

Župa Uznesenju Marijinom

Župna crkva

Župni ured - Sutivan, 21403 Sutivan
Tel/fax: 021/638-196

Redovnice "Službavke malog Isusa", 21403 Sutivan
Tel: 021/638-122

Sutivan, ili bolje rečeno Stivan, jer ga tako nazivaju stanovnici ovog mjesta i čitavog Brača.

Početkom ovog stoljeća raspravljalo se da li zvati Spljet ili Split, pa je prevladalo ono potonje po onom pravilu: zovi mjesto kako ga svijet zove.

Mjesto je vjerojatno dobilo ime po sv. Ivanu Krstitelju, jer je to najstarija crkva na ovom području.

Na ovom prostoru ostali su spomenici iz rimskog i ranokršćanskog doba, te ostaci troapsidne bazilike iz VI. stoljeća. **Stivan kao župa osnovan je 1579. od vizitatora nadbiskupa veronskog Augustina Valijera, a dotle je pripadala Donjem Humcu.**

Te godine broj stanovnika je bio oko 150, a 1908. bila je 2231 osoba, danas oko 600.

Posvećena je Uznesenju Marijinom (Velika Gospa). Gradnja je počela 1585. Još se dva puta proširivala, a posvećena je 10. svibnja 1772. od hvarskog biskupa Petra Ribolija.

unutrašnjost župne crkve

Pošto je drugom polovinom 19. stoljeća bila pretjesna za narod, nad korom je podignuta galerija.

Ima sedam prekrasnih baroknih oltara Dominika i Andrije Bertapelle iz Vrbovske na Hvaru, podignutih iza 1838.

Novi oltar prema puku, također mramorni, sagrađen je 1996. godine.

Treba svratiti pozornost na Bertapellijev tabernakul na glavnom oltaru. Tu je na oltaru Gospe od Ružarja istoimena slika od Vinka Draganje, a kip Uznesenja svojom se "naivnošću" izdvaja od ostalih standardnih kipova. Inače crkva ima toliko vrijednih stvari da bi se mogao napraviti lijepi župni muzej, ali, na žalost, nema prikladnog mjesta.

Zvonik župne crkve nije iste starosti kao i crkva. Početkom 19. stoljeća gradio ga je Paolo Bruttapelle.

Svojom ljepotom i stilom razlikuje se od običnih bračkih zvonika. Na žalost, nije solidno građen, pa mu je trebala jedna solidna sanacija, koja je srećom baš u vrijeme Domovinskog rata obavljena, zahvaljujući državnom doprinosu kao i doprinosu stanovnika Stivana i mnogobrojnih dobročinitelja.

Crkva sv. Ivana

Sagrađena je na Bunti na temeljima spomenute ranokršćanske troapsidne bazilike. Jedan dio južnog zida upravo je sačuvan kao original od bazilike. Ova crkva je služila kao župna crkva 1579. pa sve dok nova crkva nije sagrađena.

Oltar je barokni od drva iz 1649. sa slikom sv. Ivana. Potpuno je obnovljen, kao i crkva 1991.

Crkva sv. Roka

Na brijegu je naviše mjesta. Sagrađena je kao zavjetna crkva godine 1635. kao zahvala za prestanak kuge. Proširivana je i u potpunosti obnovljena 1989. i od 1990. služi za održavanje službe sprovoda. U oltaru je kip svetog Roka, rad V. Tironija. Tu su dvije zavjetne niše, Gospe Lurdske i sv. Lucije. Crkvu rese zavjetni brodovi, zavjetne slike brodova spašenih u oluji 1884. Zatim slike svetoga Franje od Bernarda Strozzija iz 17. st., dar obitelji Ilić. Slika sv. Nikole Putnika rad N. Vlajčića 1993. Uz crkvu je i zvonik koji dominira mjestom. Sagrađen je 1889. u čast Gospi i sv. Roku darom Petra Radmilovića Nikole. Tik uz crkvu je bila sagrađena 1887. "čuvarnica mrtvaca". Godine 1997. u potpunosti je obnovljena. Služi kao mrtvačnica, a uz nju je podignuta još jedna prostorija kao spremište.

zvonik župne crkve

crkva sv. Roka

Crkvica sv. Vinka Fererskog

Na zapadnom je brijegu od sv. Roka. Sagrađena je 1857. Pokrivena je kamenim pločama.

Sv. Spiridion

Kapelica istočno od mjesta na putu prema Stomorici.

Gospa od Krtine

Kapelica na istoimenom brijegu jugozapadno od sv. Roka.

Samostan Uznesenja Marijina

Vlasništvo Družbe sestara Služavki Maloga Isusa, sagrađen 1972. s privatnom kapelicom i smještajem za starice.

Oratorij

Privatne kapelice u mjestu.

unutrašnjost crkve sv. Roka

crkva sv. Ivana

crkva sv. Spiridona

Od tri samo je jedna ostala s baroknim oltarom i slikom Gospe s Djetetom, sv. Pavlom i sv. Jelenom Križaricom. Vlasnik je Jerko Ljubetić Letun. Kuća je iznad ribarnice. Vlasnik vas rado čeka.

Groblja

Četiri su u Stivanu.

Prvo na Bunti oko crkve sv. Ivana. Drugo u župnoj crkvi i šimatoriju u funkciji do 1827. Treće, neposredno uz crkvu sv. Roka, ukapanje od 1827. do 1914., i četvrto novo groblje, koje je Bratovština presv. Sakramenta sagradila i stavila u uporabu 1914. Interesantan je sklop grobnica pod zemljom tzv. "Katakombe" sa svoja 252 "pretinca". Nigdje nećete vidjeti toliko grobnica u malo prostora. To je vlasništvo župne crkve. Ovo je groblje stotinjak metara od crkve sv. Roka.

Matične knjige vođene su od 1662. Premda crkvene, a ne državne, oduzete su 20. IX. 1949. i nalaze se u Državnom povijesnom arhivu u Zadru. Na sve zahtjeve župnog ureda da se to vrati, jer je ilegalno oduzeto, do sada nema rezultata. Zanimljiva je knjiga krštenih iz 1694., a piše se abecednim redom imena.

Procesije

Na Veliki petak navečer po mjestu na Cvjetnu nedjelju, ako je pogodno vrijeme, s palmama od crkve sv. Ivana do župne crkve.

Na Veliku Gospu popodne na sv. Roka 16. kolovoza ujutro od crkve sv. Roka do župne crkve i popodne po mjestu. Kroz osminu sv. Roka predvečе od župne crkve do crkve sv. Roka.

RASPORED MISA:

U župnoj crkvi nedjeljom i zapovjednim blagdanom sv. misa ujutro u 10 sati kroz zimsko vrijeme, a u ljetno u 9 sati.
Druga misa navečer, Sv. Krunica kroz svibanj i listopad, ostalo kako piše na oglasnoj ploči na vratima crkve.

ŠKRIP

Župa sv. Jelene Križarice

Župna crkva

Škrip je jedna od prvih osnovanih župa, te najstarije mjesto na otoku. Smješteno je na vrh kršnog brežuljka.

Stari Škrip je kulturni spomenik. Od njegovih početaka na izmaku neolitika u brončano ili starije željezno doba, pa sve do danas Škrip je očuvao svoje

Župni ured - Škrip, 21410 Postira
Tel/fax: 021/632-700

Krštenje Isusovo

crkva Svetog Duha na groblju

vrijednosti, svoje raskošne spomenike.

Ime Škrip potječe iz latinske imenice scrupus, koja znači "oštro golemo kamenje", kakvo je bilo ondje u zaleđu u velikim rimskim kamenolomima.

Ovo je mjesto nekada bilo s najbujnijim životom na otoku. Danas su ostale samo uspomene i sjećanja. Škrip se danas sa svojih 200 žitelja sa tugom u srcu sjeća svoje prošlosti.

Župna crkva sv. Jelene Križarice

Sagrađena je na prijelazu iz 18. u 19. st. U crkvi su se nalazile četiri oltarne pale, rad Jacopa Palme Mlađega i to: Krštenje Isusovo, Gospa sa sv. Mihovilom i sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Roko i sv. Klara, sv. Jeronim i sv. Nikola. Dvije posljednje su ukradene i vjerojatno odnesene iz zemlje. Tu je još i pala koja prikazuje Poklon Mudraca, rad venecijanskog seicenta.

Crkvu ukrašava barokno pročelje, jedno od najskladnijih pročelja na otoku. Na vrhu pročelja je Kristov kip.

U unutrašnjosti crkve koja je građena od tamnijeg kamena, ističe se glavni oltar s kipovima Mojsija i sv. Ivana.

Glavni patron župe slavi se na blagdan sv. Jelene Križarice, 18. kolovoza.

U Škripu su postojala i tri manja ženska samostana. Ruševine jednog od ovih samostana su uz crkvicu sv. Ane, s južne strane sela.

Crkvica Svetog Duha (XIX. st.) je na groblju. U obliku je trobrodne bazilike. Građena je u predromaničkom stilu. Jedna je od najzanimljivijih građevina predromaničke umjetnosti. Pročelni dio crkve je iz kasnoantičkoga doba. U crkvi, kao i ispred nje, nekoliko je hrvatskih grobova na čijim su nadgrobnim spomenicima isklesani simboli zanimanja pokojnika.

RASPORED MISA:
Nedjeljom u 10 sati

POPIS ŽUPNIKA

CAPKOVIĆ BENJAMIN .... 021 / 647-075 Pražnica, Gornji Humac
DOROTIĆ TEODOR .... 021 / 639-135 Povlja, Novo Selo
ETEROVIĆ IVICA .... 021 / 636-044 Milna, Bobovišća
GALOV LJUBOMIR .... 021 / 632-700 Dol, Škrip, Ložišća
JELINČIĆ ANTE .... 021 / 632-250 Postira, Splitska
JELINČIĆ VICKO .... 021 / 638-196 Sutivan
JERČIĆ STANKO .... 021 / 622-089 Selca
KUSANOVIĆ TONČI .... 021 / 633-192 Pučišća
MILANOVIĆ STANKO OFM .... 021 / 648-100 Sumartin
RUBINIĆ JAKŠA .... 021 / 637-119 Nerežišća, Donji Humac, Dračevica
ŠIMIĆ o. JOSIP .... 021 / 635-263 Bol, Murvica
URSIĆ ANDRO .... 021 / 631-329 Supetar, Mirca

POPIS SAMOSTANA

REDOVNIKA

DOMINIKANCI OP, BOL .... 021 / 635-132, 635-533
FRANJEVCI OFM, SUMARTIN .... 021 / 648-100

REDOVNICA

SLUŽBENICE MILOSRĐA (Anćele), NEREŽIŠĆA .... 021 / 637-147
DOMINIKANKE, BOL .... 021 / 635-132
KĆERI BOŽJE LJUBAVI, MILNA .... 021 / 636-298
KĆERI BOŽJE LJUBAVI, POSTIRA .... 021 / 632-169
KĆERI BOŽJE LJUBAVI, SUPETAR .... 021 / 631-452
MILOSRDNICE, SELCA .... 021 / 622-005
MILOSRDNICE, SUPETAR .... 021 / 631-041
SLUŽAVKE MALOG ISUSA, PUČIŠĆA .... 021 / 633-191
SLUŽAVKE MALOG ISUSA, SUTIVAN .... 021 / 638-122

ADRESE ŽUPNIH UREDA

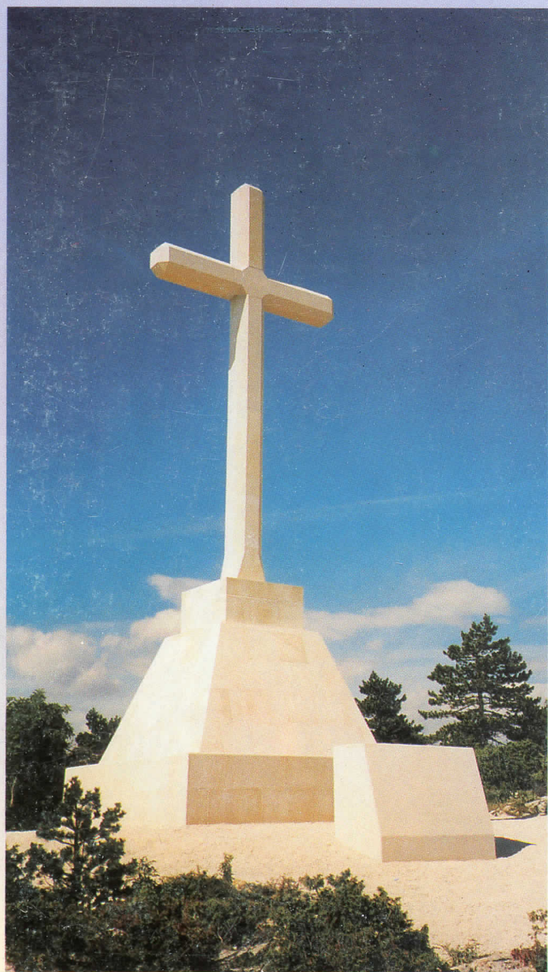
Blaca, 21423 Nerežišća .... Tel/fax: 021/637-119, 631-329
Bobovišća, 21404 Ložišća .... Tel: 021/636-044
Bol, 21420 Bol .... Tel/fax: 021/635-263
Dol, 21410 Postira .... Tel: 021/632-700, mob: 098/286-785
Donji Humac, 21423 Nerežišća .... Tel/fax: 021/637-119
Dračevica, 21423 Nerežišća .... Tel/fax: 021/637-119
Gornji Humac, 21424 Pražnica .... Tel/fax: 021/647-705
Ložišća, 21404 Ložišća .... Tel/fax: 021/632-700; 634-080
Milna, 21405 Milna .... Tel: 021/636-044
Mirca, 21400 Supetar .... Tel/fax: 021/631-329
Murvica, 21420 Bol .... Tel/fax: 021/635-329
Nerežišća, 21423 Nerežišća .... Tel: 021/637-119
Novo Selo, 21413 Povlja .... Tel/fax: 021/639-135
Postira, 21410 Postira .... Tel./fax: 021/ 632-250
Povlja, 21413 Povlj .... Tel./fax: 021/ 639-135
Pražnica, 21424 Pražnica .... Tel: 021/647-074
Pučišća, 21412 Pučišća Tel:021/633-192
Selca, 21425 Selca, Trg S. Radića 7 .... Tel/fax: 021/ 622-089
Splitska, 21410 Postira .... Tel: 021/632-250
Sumartin, 21426 Sumartin .... Tel: 021/648-100
Supetar, Kipara Rendića 6, 21400 Supetar .... Tel/fax: 021/631-329
Sutivan, 21403 Sutivan .... Tel/fax: 021/638-196
Škrip, 21410 Postira .... Tel/fax: 021/632-700

Porasla je k nebu Vidova nam gora:
S njenog vrha opet dični Kristov znamen
Milo gleda na Brač i okolna mora.
Zdravo, Sveti križu! Spas nam budi! Amen.
(Stanko J.)

KRISTU OTKUPITELJU
KRIŽ NA VIDOVOJ GORI
UZ VELIKE JUBILEJE
KRŠĆANSTVA I BISKUPIJE
ZAHVALNI BRAČKI PUK
NANOVO POSTAVI

SVEČANO GA BLAGOSOVI
BISKUP SLOBODAN

20. lipnja 1998.

Brač, 1998.

BRAMIL Graphic